

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Právnická fakulta
Katedra občanského práva

PODMÍNKY PROHLÁŠENÍ KONKURSU

Diplomová práce

Barbora Brucknerová

Vedoucí diplomové práce:
Prof. JUDr. František Zoulík, CSc.

Datum zpracování:
8. 12. 2010

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracovala samostatně, všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány a práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze, dne 8. 12. 2010

Barbora Brucknerová

Poděkování

Děkuji panu Prof. JUDr. Františku Zoulíkovi, CSc., vedoucímu mé diplomové práce, za cenné připomínky a účinnou pomoc při zpracování mé práce.

V Praze, dne 8. 12. 2010

Barbora Brucknerová

Obsah:

1. Úvod	5
2. Obecná charakteristika	6
2.1. Pojem konkursu	11
2.2. Konkurs v systematice insolvenčního zákona	12
3. Historický exkurs	13
4. Podmínky prohlášení konkursu obecně	16
5. Hmotněprávní podmínky prohlášení konkursu	17
5.1. Úpadek dlužníka	18
5.1.1. Úpadek ve formě platební neschopnosti	19
5.1.2. Úpadek ve formě předlužení	29
5.1.3. Hrozící úpadek	30
5.2. Dostatek majetku dlužníka	32
5.3. Záloha na náklady insolvenčního řízení	36
6. Procesněprávní podmínky prohlášení konkurzu	37
6.1. Náležitosti zahájení insolvenčního řízení	38
6.1.1. Insolvenční návrh a jeho náležitosti obecně	39
6.1.2. Insolvenční návrh věřitele a jeho náležitosti	42
6.1.3. Insolvenční návrh dlužníka a jeho náležitosti	44
6.2. Podmínky řízení na straně soudu	47
6.3. Podmínky řízení na straně účastníků	50
6.4. Zásada ne bis in idem	53
7. Zákonné překážky prohlášení konkursu	54
8. Osvědčování podmínek zahájení insolvenčního řízení	58
9. Závěr	60

1. Úvod

Téma své diplomové práce jsem si vybrala zejména z toho důvodu, že odvětví insolvenčního práva je velmi zajímavé a v následujících letech mu bude řada odborníků věnovat stále více pozornosti. Svědčí o tom mimo jiné skutečnost, že za prvních devět měsíců tohoto roku došlo, v porovnání s rokem minulým, k nárůstu počtu podaných insolvenčních návrhů o 40%. Od počátku roku 2010 do konce září české soudy přijaly 11 255 insolvenčních návrhů. To je o 4 660 víc než za stejné období v loňském roce. Pouze v září soudy vyhlásily 121 konkursů.¹ Tento vývoj je důsledkem celosvětové hospodářské krize, která postihla jak podnikatelské subjekty, tak osoby fyzické. Téma „Podmínky prohlášení konkursu“ proto považuji za velmi aktuální.

Problematiku insolvenčního práva můžeme označit za poměrně „mladou“ a „neustálenou“. Nový InsZ není v účinnosti ani tři roky, konkrétně od 1. 1. 2008, což se v případě právních norem nedá považovat za dlouhou dobu. Stále vyvstávají nové otázky týkající se jednotlivých ustanovení InsZ, se kterými se nejen insolvenční soudy, ale také insolvenční správci, dlužníci, věřitelé a veřejnost musejí vypořádat. Situace je o to složitější, že dosud nedisponujeme dostatečným množstvím judikatury vztahující se k tématu insolvence.

Ve své práci se v její první části budu zabývat obecnou charakteristikou insolvenčního řízení a pojmem konkursu. Rovněž nastíním postavení konkursu v systematické insolvenčního zákona. Následně se přesunu ke krátkému historickému průřezu konkursním právem, ve kterém ve stručnosti shrnu historický vývoj podmínek prohlášení konkursu. V další části se již budu podrobněji věnovat jednotlivým podmínkám prohlášení konkursu. V prvé řadě to budou hmotněprávní podmínky a následně pak procesněprávní. Po tomto detailnějším popisu jednotlivých předpokladů prohlášení konkursu se budu věnovat překážkám, které brání prohlášení konkursu, resp. vůbec aplikaci InsZ nedovolují. V další kapitole rozpracuji již pouze orientačně, jak insolvenční soud

¹ <http://aktualne.centrum.cz/ekonomika/penize/clanek.phtml?id=679011>

tyto podmínky zjišťuje. Do své práce se budu snažit zapracovat také dostupnou judikaturu, abych na ní demonstrovala, jak se na danou problematiku dívají insolvenční soudy.

Cílem práce je zejména rozpracovat jednotlivá zákonná ustanovení týkající se předpokladů prohlášení konkursu, jakožto jednoho ze způsobů řešení dlužníkovy úpadku. V současné době je k novému InsZ dostupné poměrně značnější množství literatury, proto jsem hledala oporu při vytváření své diplomové práce právě v ní, kdy na její užití ve své práci řádně odkazuji.

2. Obecná charakteristika

Za prioritní považuji ve své diplomové práci uvést, v rámci jakého soudního řízení a za použití jakých právních předpisů dochází k naplňování jednotlivých podmínek prohlášení konkursu. Jak uvedu podrobněji níže, je jednou z hlavních hmotněprávních podmínek prohlášení konkursu úpadek dlužníka. Řešení dlužníkovy úpadku poté probíhá v rámci soudního řízení nazývaného insolvenční řízení. Insolvenční řízení, které představuje zvláštní druh civilního procesu, je upraveno v zákoně č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon). Důvodová zpráva k InsZ uvádí, že *řešení dlužníkovy úpadku zvláštním soudním řízením je nezbytné proto, že v krizové úpadkové situaci nelze porušení práv či neplnění povinností postihnout standardními procesními prostředky. Brání tomu okolnost, že při mnohosti dlužníkových závazků a nedostatku prostředků k jejich krytí, by použitím obvyklých právních prostředků byli někteří věřitelé vůči ostatním zvýhodněni, ať již proto, že splatnost jejich pohledávek nastává dříve nebo z jiných důvodů. Cílem řešení úpadku zvláštní právní úpravou je vyloučit preference věřitelů, pokud nejsou věcně odůvodněny jejich postavením nebo povahou jejich pohledávky. To vede k tomu, že výsledkem řízení je mnohostranné uspořádání, při němž lze vzít v úvahu i další aspekty, např. sociální. Řešení úpadku*

proto nemůže být pouze dvoustrannou záležitostí a fungovat např. jako alternativa postupu při vymáhání pohledávek.²

Insolvenční řízení je charakterizováno řadou specifík ve vztahu k běžnému civilnímu procesu, avšak dle ustanovení § 7 InsZ se i v jeho rámci přiměřeně užití ustanovení OSŘ. Toto užití zákonných ustanovení OSŘ předpokládá § 7 InsZ, jestliže InsZ nestanoví jinak a nebyl by-li postup dle OSŘ v rozporu se zásadami, na nichž insolvenční řízení spočívá. Z výše uvedeného tedy vyplývá, že úprava obsažená v OSŘ se použije pouze v případě, že InsZ, jakožto zákon speciální k OSŘ, neobsahuje úpravu vlastní. V případě, že InsZ vlastní úpravu určité problematiky neobsahuje, použije se poté přiměřeně úprava obsažená v OSŘ (ustanovení o přiměřené použitelnosti OSŘ tam, kde InsZ nestanoví jinak, bylo přebráno z úpravy § 66a odst. 1 ZKV, kde se osvědčilo³), přičemž toto užití zákonných ustanovení obsažených v OSŘ nesmí být v rozporu se zásadami, na nichž spočívá insolvenční řízení.⁴ Pro případ, že by přímá aplikace OSŘ byla v rozporu se zásadami insolvenčního řízení, soud vyloží úpravu obsaženou v OSŘ tak, aby k takovému rozporu nedošlo, a to s ohledem na zachování míry jistoty v postavení účastníků řízení. Základní zásady insolvenčního řízení jsou uvedeny v § 5 InsZ a jsou důležitým interpretačním vodítkem pro posuzování otázky, zda určitý procesní úkon učiněný v rámci insolvenčního řízení neodporuje jeho cíli. První zásada říká, že insolvenční řízení musí být vedeno tak, aby žádný z účastníků nebyl nespravedlivě poškozen nebo nedovoleně zvýhodněn a aby se dosáhlo rychlého, hospodárného a co nejvyššího uspokojení věřitelů. V souvislosti s touto zásadou je nutné si položit otázku, jestli tato zásada sama o sobě pomůže ke zrychlení insolvenčního řízení oproti stavu, který zde byl v době platnosti ZKV. Konkursní řízení, které probíhalo dle ZKV bylo velmi zdlouhavé a trvalo dle statistik Ministerstva spravedlnosti 5,5 roku a dle statistik Světové banky až více než 9 let. Naproti tomu průměrná délka konkursního řízení je ve většině

² Důvodová zpráva k InsZ, st. 1

³ Důvodová zpráva k InsZ, st. 1-2

⁴ § 5 InsZ

západoevropských zemích kratší než jeden rok.⁵ Současně je také otázkou, zda dojde k vyššímu uspokojování věřitelů v rámci konkursu, neboť za účinnosti ZKV bylo uspokojení věřitelů dle statistik Světové banky 21,3%, přičemž tato výše uspokojení se řadí k posledním místům na světě. Jen pro zajímavost uspokojení věřitelů na Slovensku je 45,2% a v Rakousku dokonce 72,4%.⁶ Nový InsZ tedy ve svých zásadách klade důraz na rychlost a míru uspokojení věřitelů, ale čas nám ukáže, zda ke zrychlení a navýšení míry uspokojení věřitelů skutečně dojde. Další zásada stanoví rovné možnosti věřitelů se stejným nebo obdobným postavením, např. shodná práva pro zajištěné věřitele a shodná práva pro věřitele nezajištěné. Z toho vyplývá, že věřitelé s různým postavením nemohou uplatňovat stejná práva. Zásada uvedená bodě c) § 5 InsZ je zásadou ochrany práv nabytých v dobré víře před zahájením insolvenčního řízení. Tato zásada vylučuje, aby v insolvenčním řízení byla takto nabytá práva omezena. Poslední zásadou, která se v insolvenčním řízení uplatní, je ta, která stanoví nemožnost věřitelů uspokojit se v insolvenčním řízení jiným způsobem, než umožňuje zákon. Cílem je zabránit jednání, které by směřovalo k uspokojování nároků mimo insolvenční řízení, neboť by pak docházelo ke zkracování míry uspokojení věřitelů jiných, zejména pak těch, kteří zákon dodržují. Tyto zásady jsou tedy interpretačním vodítkem pro výklad ostatních ustanovení InsZ a také při aplikaci zvláštních zákonů. V případě, že by soud při aplikaci zvláštního zákona nemohl postupovat tak, aby byly tyto zásady dodrženy, byla by aplikace zvláštní úpravy (zejména tedy úpravy obsažené v OSŘ) vyloučena.

Samotný InsZ se člení na tři části, kdy část první, nazvaná „Obecná část“, upravuje v sedmi hlavách problematiku společnou všem způsobům řešení dlužníkovy úpadku, počínaje návrhem na zahájení insolvenčního řízení a konče rozhodnutím soudu o tomto návrhu. Druhá část je nazvaná „Způsoby řešení úpadku“ a upravuje v hlavách I, II, IV a V jednotlivé způsoby řešení úpadku dlužníka, přičemž hlava III. je věnována zvláštním ustanovením o vyloučení účinků InsZ. Poslední část obsahuje zvláštní ustanovení společná všem

⁵ <http://www.finance.cz/zpravy/finance/189819-navratnost-z-konkurzu-v-cesku-21-v-japonsku-92-/>

⁶ tamtéž

způsobům řešení úpadku dlužníka. Ve vztahu jednotlivých částí platí, že ustanovení části první a třetí se aplikují jen tehdy, pokud zvláštní úprava části druhé nestanoví něco jiného.

Vedle konkursu, jenž je likvidačním způsobem řešení úpadku, InsZ upravuje jako způsob řešení úpadku tzv. reorganizaci a oddlužení. Oba tyto způsoby řešení úpadku dlužníka spočívají na sanačním principu, přičemž oddlužení je možné využít jen při řešení úpadku nepodnikatelských subjektů a reorganizaci jen u podnikatelů.

Samostatně dále InsZ řeší úpadky finančních institucí, za něž považuje banky, spořitelny a úvěrní družstva, instituce elektronických peněz⁷ a osob oprávněných vydávat elektronické peníze, a dále některé zahraniční banky, instituce elektronických peněz a osob oprávněných vydávat elektronické peníze.

Do jisté míry je též možno považovat za samostatný způsob řešení úpadku tzv. nepatrný konkurs, kdy InsZ v ustanovení § 314 stanoví, že o nepatrný konkurs se jedná, jestliže:

- a) dlužníkem je fyzická osoba, která není podnikatelem, nebo
- b) celkový obrat dlužníka podle zvláštního právního předpisu⁸ za poslední účetní období předcházející prohlášení konkursu nepřesahuje 2 000 000 Kč a dlužník nemá více jak 50 věřitelů.

Jedná se tedy o zvláštní případ konkursu, kdy ustanovení týkající se konkursu jsou pro tento způsob řešení úpadku použitelná. Zvláštní výjimky pro nepatrný konkurs pak mají za cíl zjednodušení tohoto řízení. Hlavním účelem nepatrného konkursu je maximální urychlení insolvenčního řízení, kdy zájem na rychlosti řízení převažuje nad jinými zájmy. *Ruku v ruce se zásadou rychlosti řízení tak jde i snaha o minimalizaci nákladů insolvenčního řízení, neboť právě nepatrné*

⁷ § 5 až § 7a zákona č. 21/1992 Sb., o bankách, ve znění pozdějších předpisů

⁸ Zákon č. 563/1991 Sb., o účetnictví, ve znění pozdějších předpisů

*konkursy zpravidla nezahrnují majetek rozsáhlejší hodnoty.*⁹ Já sama hodnotím zavedení tohoto institutu jako velmi pozitivní, neboť jsem toho názoru, že díky nepatrnému konkursu může dojít k zrychlení řízení, což by přivítali jistě věřitelé, soudy a nakonec také sami dlužníci.

Za důležité považuji alespoň ve zkratce zmínit institut moratoria upravený v ustanovení § 115 až § 127 InsZ. Moratorium má zajistit ochranu dlužníka - podnikatele, ohledně kterého již probíhá insolvenční řízení, a to po dobu nejdéle 3 měsíců (možnost prodloužení této lhůty upravuje ustanovení § 119 InsZ), kdy v jeho průběhu nelze vydat rozhodnutí o úpadku¹⁰. Moratorium poskytuje dlužníkovi možnost překonat úpadek nebo hrozící úpadek vlastními silami. Takovou možnost nemá dlužník, který je právnickou osobou v likvidaci. Dlužník má současně povinnost v době trvání moratoria informovat o jeho průběhu zákonem stanovené subjekty. Zvláštní účel pak plní institut předběžného moratoria. Tato úprava vychází z myšlenky, že přímé zahájení insolvenčního řízení by samo o sobě mohlo vést k poklesu hodnoty dlužníkovy majetku. Proto zákon připouští na přechodnou dobu řešit hrozící majetkovou krizi dlužníka jiným způsobem. Pro naplnění uvedeného účelu se pak přijímají opatření, která poskytují dostatečnou ochranu dlužníku i jeho věřitelům. Institut moratoria tedy představuje zákonnou překážku prohlášení konkursu. Blíže se této problematice budu věnovat v kapitole 7.

Výše jsem shrnula problematiku týkající se insolvenčního řízení, jakožto zvláštního civilního soudního řízení a vymezila jsem alespoň ve stručnosti strukturu InsZ. Následně se budu věnovat samotnému pojmu „konkurs“.

⁹ <http://www.epravo.cz/top/clanky/nepatrnny-konkurs-jako-zjednoduseny-zpusob-reseni-upadku-dluznika-konkursem-53159.html>

¹⁰ § 120 InsZ

2.1. Pojem konkursu

Ottův slovník naučný definuje pojem „konkurs“ následovně: *V právu jest slovo konkurs (lat. concursus) synonymem termínů úpadek, krida či falliment. Konkurs záleží v tom, že jmění dlužníka v nedostatku platebních prostředků se nalézajícího (insolventního) se věřitelstvem pod auctoritou soudu zpeněžení a výtěžek mezi věřitele rozdělí. Konkurs předpokládá, jak již ze slova concursus (rozumí se concursus creditorum, sběh věřitelstva) patrně, více věřitelů. Je-li věřitel jen jediný, konkurs se nevyhlásí nebo uvalený zase zruší. Účelem konkursu jest zjistiti a zpeněžiti veškeré jmění úpadcovy (kridatářovo, konkursantovo), jež tvoří podstatu konkursní, dále je účelem zjistiti všechny pohledávky, které mají z tohoto jmění býti zaplacený a rozděliti výtěžek zpeněžené podstaty konkursní mezi věřitele.*¹¹

Zjednodušeně lze tedy říct, že konkurs vychází z latinského výrazu „concursum creditorum“ a znamená souběh věřitelů konaný ve formě přihlašování pohledávek. Cílem konkursu je pak poměrné uspokojení pohledávek těchto věřitelů, a to výlučně z dlužníkovy majetku (majetkové podstaty), který se zpeněžuje v souladu s podmínkami vymezenými v InsZ v rámci probíhajícího insolvenčního řízení, což bylo účelem konkursních řízení v minulosti a je také účelem konkursu v současné době. V minulosti jsme se také mohli setkat s výrazem „krida“ (cridare, ital. gridare = veřejně vyvolávat), popř. „falliment“ či „bankrot“ (banco roto – rozbitý stůl, neboť peněžníkovi, jenž udělal úpadek, byl jeho stůl rozbit), který se užíval pro pojem konkursu.

Adekvátní výrazu „konkurs“ je český termín „úpadek“, který se ale vzhledem ke svému významu v minulosti nikdy neujal. Úpadek je totiž synonymem termínu „bankrot, krach, úplný nezdar“¹², přičemž tyto výrazy charakterizují hospodářský stav dlužníka a nekladou důraz na řízení a jeho podstatu. Úpadek je tak chápán jako stav, který je podnětem k zahájení konkursu. Tento pojem byl poprvé použit v InsZ a hojně s ním ve svých ustanoveních pracuje.

¹¹ <http://www.konkursni-noviny.cz/clanek.html?id=1818>

¹² <http://www.slovník-cizich-slov.cz/>

Současná právní úprava konkursu navazuje na úpravu platnou do 31. ledna 2007, tedy na ZKV, jehož základem bylo právě konkursní řízení, a rovněž zohledňuje legislativní vývoj a ustálenou judikaturu. Konkurs je chápán jako univerzální způsob řešení úpadku dlužníka, tzn. může být prohlášen na jmění jak fyzické osoby – nepodnikatele, tak také podnikatelského subjektu. Jedná se o jediný způsob řešení úpadku, který má likvidační funkci. Tato likvidační funkce konkursu se projevuje zejména v tom, že dlužník je po prohlášení konkursu zcela vyřazen z ekonomických aktivit a právnické osoby následně zanikají jako právní subjekty. V případě konkursu přechází dispoziční oprávnění nakládání s majetkem tvořícím majetkovou podstatu na insolvenčního správce přímo ze zákona. Další dvě metody řešení úpadku – reorganizace a oddlužení mají na rozdíl od konkursu sanační charakter, což znamená, že dlužník pod dohledem nadále funguje a současně splácí své závazky. Zákon v těchto dvou případech předpokládá dlužníkům zájem na řešení uvedeného stavu a s malými výjimkami ponechává dlužníkovi právo s jeho majetkem nakládat. Cílem konkursu je pak co nejvyšší míra uspokojení dlužnických věřitelů.

2.2. Konkurs v systematické insolvenčního zákona

Ustanovení § 244 InsZ stanoví, že konkurs je způsob řešení úpadku spočívající v tom, že na základě rozhodnutí o prohlášení konkursu jsou zjištěné pohledávky věřitelů zásadně poměrně uspokojeny z výnosu zpeněžení majetkové podstaty s tím, že neuspokojené pohledávky nebo jejich části nezanikají, pokud zákon nestanoví jinak.

Konkurs je dle InsZ jen jedním ze způsobů řešení úpadku, nikoliv uceleným, samostatným řízením, jakým byl po dobu účinnosti ZKV. To je patrné též ze systematického zařazení konkursu do druhé části insolvenčního zákona, v jejímž rámci je úpravě konkursu vyhrazena hlava první a je jí věnováno téměř sto paragrafů. Ovšem ze systematiky insolvenčního zákona je třeba nezapomínat, že před prohlášením konkursu probíhá nediferencované

insolvenční řízení, avšak procesní úkony v něm učiněné a jejich účinky mají zásadní význam pro vlastní konkursní řízení (tj. pro řízení po prohlášení konkursu jako způsobu řešení úpadku dlužníka).

V důsledku toho pro „konkursní řízení“ platí a uplatňují se nejen ustanovení věnovaná konkursu jako takovému, ale i ustanovení obecné části InsZ, která jsou věnována procesním subjektům, projednání úpadku, uplatňování nároků, majetkové podstatě apod. Úprava konkursu tedy vychází jak z obecných ustanovení InsZ, tak i ze zvláštních ustanovení, tj. ustanovení § 244 - § 315 InsZ.

3. Historický exkurs

Právní úprava úpadku a jeho řešení konkursem má u nás dlouhou tradici. Za počátek vývoje lze označit Josefínský konkursní řád z roku 1781.¹³ Dle jeho ustanovení bylo konkursní řízení rozděleno do několika samostatných stádií. Za první fázi bylo označováno tzv. přípravné řízení, v rámci kterého bylo zjišťováno, zda byly naplněny podmínky pro vyhlášení konkursu. K těmto podmínkám patřil především:

- a) návrh od legitimované osoby, kterou mohla být jak osoba dlužníka, tak také osoba věřitele a dále
- b) špatný majetkový stav dlužníka.

Pokud soud na základě zkoumání těchto podmínek došel k závěru, že byly splněny, vyhlásil konkurs. Následovalo řízení likvidační (přihlašování pohledávek věřitelů), na které navazovalo řízení prioritní (stanovení pořadí jednotlivých pohledávek) a dále řízení distribuční (rozdělení peněžních prostředků mezi věřitele).¹⁴

¹³ Důvodová zpráva k InsZ, st. 1

¹⁴ SCHELLEOVÁ, I. *Úvod do insolvenčního práva*, 1. vyd. 2007, KEY Publishing s.r.o., st. 31-32

V těchto dobách byl konkurs chápán ve své klasické podobě, a to jako řešení špatného finančního stavu dlužníka, které spočívalo v likvidaci majetku způsobem, který zajistil co nejrychlejší přeměnu tohoto majetku na peníze. Sankční funkce konkursu byla doplňována i společenským odsouzením a opovržením, kdy na dlužníka bylo nahlíženo jako na nějakého podvodníka.¹⁵

V roce 1868 byl Josefínský konkursní řád nahrazen novým konkursním řádem z 25. prosince 1868 s číselným označením 1/1869 ř.z.. Konkursní řízení se dle tohoto řádu členilo na řízení zahajovací a vlastní konkursní řízení, přičemž v řízení zahajovacím bylo zjišťováno, zda jsou naplněny podmínky konkursu. V případě, že byly zjištěny, bylo toto stádium zakončeno vyhlášením konkursu. Samotné konkursní řízení se již nerozpadalo na dílčí stádia, ale tvořilo jeden celek.¹⁶

Konkursní řád z roku 1869 rozeznával jednak konkurs obecný, který mohl být prohlášen na jmění fyzické nebo právnické osoby, které nebyly zapsány v obchodním rejstříku a konkurs kupecký, jenž mohl být vyhlášen na jmění protokolovaného kupce nebo společnosti registrované v obchodním rejstříku.

Obecný konkurs mohl být vyhlášen krajským nebo zemským soudem na základě žádosti dlužníka nebo věřitele. Žádosti podané dlužníkem soud vyhověl bez předchozího šetření ihned. Žádal-li o vyhlášení konkursu věřitel, soud zkoumal, zda je jeho nárok, resp. pohledávka za dlužníkem oprávněná. V případě, že dlužník neměl jmění, které by pokrylo náklady konkursního řízení, soud žádosti nevyhověl. Konkurs se vyhlašoval ediktem na soudě a v úředních novinách.

Kupecký konkurs byl vždy veden u obchodního soudu, resp. obchodního senátu krajských (zemských) soudů. Platily zde stejná pravidla jako pro konkurs obecný, avšak s několika málo výjimkami. Výjimkou týkající se prohlášení

¹⁵ RABAN, P. *Moderní pojetí konkursu a jeho obraz v některých světových insolvenčních systémech*, Právní rozhledy 9/2002, st. 430-435

¹⁶ SCHELLEOVÁ, I. *Úvod do insolvenčního práva*, 1. vyd. 2007, KEY Publishing s.r.o., st. 34

konkursu bylo, že konkurs mohl být zahájen nejen na návrh, ale soud jej musel prohlásit také z úřední povinnosti, když se dozvěděl, že obchodník pozastavil platby svým věřitelům. V případě, že byl konkurs vyhlášen na veřejnou nebo komanditní společnost, byl zároveň ihned vyhlášen konkurs na všechny společníky veřejné společnosti či komplementáře komanditní společnosti. Edikt o prohlášení konkursu byl zveřejněn také na burze a v obchodním rejstříku.¹⁷

Po vypuknutí první světové války následovalo vydání císařského nařízení č. 337/1914 ř.z., kterým byl zaveden řád konkursní, vyrovnávací a odpůřčí. Pro uherské země byl za války vydán vyrovnávací řád, a to nařízením č. 4070/1915 z 15. listopadu 1915. Obě tyto normy, včetně obou vyrovnávacích řádů, byly recepčním zákonem č. 11/1918 Sb. převzaty po vzniku samostatné Československé republiky a staly se tak součástí československého právního řádu až do doby účinnosti zákona č. 64/1931 Sb., kterým došlo k odstranění dualismu a byla zavedena jednotná právní úprava.¹⁸ Tímto zákonem byl vydán konkursní, vyrovnávací a odpůřčí řád. Podle konkursního řádu mohlo být konkursní řízení zahájeno jen z důvodů neschopnosti dlužníka plnit své závazky nebo předlužením právnických osob a pozůstalostí. Mnohost věřitelů nebyla vyžadována. Konkurs mohl být prohlášen, za splnění určitých dalších podmínek, i při existenci jediného věřitele. Musel zde také existovat majetek dlužníka, který by postačoval alespoň k úhradě nákladů konkursu.¹⁹

Vývoj konkursního práva byl přerušen v roce 1951 tím, že občanský soudní řád (zákon č. 142/1950 Sb.) zrušil zákon z roku 1931, aniž by jej nahradil jinou odpovídající úpravou. Direktivní plánované hospodářství instituty typu konkursu a vyrovnání nepotřebovalo, a instituty, které zavedlo (likvidace socialistických právnických osob, exekuční likvidace a likvidace majetku), měly jinou povahu i funkci.²⁰

¹⁷ <http://leccos.com/index.php/clanky/konkurs>

¹⁸ SCHELLEOVÁ, I. *Úvod do insolvenčního práva*, 1. vyd. 2007, KEY Publishing s.r.o., st. 35-36

¹⁹ KAVAN, P. *Problematika kvalifikace úpadku a jeho osvědčování-nad podobou nového insolvenčního zákona*, Právní rozhledy 4/2003, st. 155-164

²⁰ Důvodová zpráva k InsZ, st. 2

K obnově konkursního práva došlo ZKV. Svým pojetím měl tento zákon inspirační zdroj v zákonu z roku 1931. V průběhu účinnosti tohoto zákona se začaly projevovat jeho velké nedostatky a docházelo k častým novelizacím, což mělo za následek nepřehlednost zákona. Vedle konkursu, jakožto likvidačního způsobu řešení úpadku, bylo možné úpadek řešit také vyrovnáním, resp. sanačním způsobem.²¹

Podmínkami prohlášení konkursu bylo osvědčení úpadku dlužníka, který mohl být ve formě insolvence nebo předlužení (nebylo možné prohlásit konkurs z důvodu hrozícího úpadku), majetek postačující k úhradě nákladů konkursu, a dále podmínky procesní týkající se pravomoci a příslušnosti soudu, účastníků řízení, návrhu na prohlášení konkursu, překážky litispendence a věci rozsouzené. Dále existovaly určité zákonné překážky týkající se vybraných subjektů, které bránily jeho prohlášení. Návrh na prohlášení konkursu byl za splnění zákonných předpokladů oprávněn podat jak dlužník, tak také věřitel. K prohlášení konkursu poté došlo, byly-li splněny veškeré procesní i hmotněprávní podmínky, kdy nesplnění pouze jediné vedlo k zamítnutí návrhu.²²

4. Podmínky prohlášení konkursu obecně

K tomu, aby došlo k prohlášení konkursu na majetek dlužníka je zapotřebí splnit řadu podmínek. Podmínky mající vliv na prohlášení konkursu, musíme hledat jak v InsZ, tak také musíme vycházet z ustanovení OSŘ (zejména podmínek na straně soudů a účastníků apod.) a ObčZ (zejména otázek týkající se právní subjektivity a způsobilosti k právům a povinnostem).

Jak jsem již uvedla výše, před prohlášením konkursu probíhá nediferencované insolvenční řízení, které je upraveno v části první InsZ. Z toho vyplývá, že při zjišťování podmínek prohlášení konkursu budeme hledat v rámci InsZ zejména

²¹ Důvodová zpráva k InsZ, st. 3-4

²² ZOULÍK, F.: *Zákon o konkursu a vyrovnání. Komentář*. Vydání třetí. Praha, C. H. Beck 1998, st. 82 - 90

v této části první InsZ nazvané „Obecná část“. Hlavním posláním tohoto stádia insolvenčního řízení je zjištění či osvědčení úpadku dlužníka. Bez tohoto zjištění či osvědčení nemůže být konkurs na majetek dlužníka prohlášen, neboť po rozhodnutí insolvenčního soudu o úpadku dlužníka následuje rozhodnutí o způsobu jeho řešení, kterým tedy může být konkurs.

V rámci tohoto nediferencovaného insolvenčního řízení insolvenční soud zjišťuje, zda jsou splněny všechny předpoklady nutné k tomu, aby mohl být konkurs prohlášen. Podmínky pro prohlášení konkursu lze rozdělit do tří skupin:

- a) Hmotněprávní,
- b) Procesněprávní,
- c) tzv. podmínky negativní (překážky prohlášení konkursu).²³

Ve své diplomové práci se prvotně věnuji hmotněprávním podmínkám prohlášení konkursu, ačkoliv z *hlediska postupu soudu bude mít primární pořadí zkoumání procesních podmínek, neboť nejsou-li splněny, je zbytečné dělat jakákoli zjištění ohledně podmínek hmotněprávních.*²⁴

5. Hmotněprávní podmínky prohlášení konkursu

Mezi hmotněprávní podmínky prohlášení konkursu řadíme úpadek dlužníka, který může být ve formě insolvence (platební neschopnosti), předlužení nebo ve formě hrozícího úpadku, dostatečný majetek dlužníka a zaplacení zálohy na náklady insolvenčního řízení. Hmotněprávní podmínky jsou v rámci insolvenčního řízení osvědčovány, kdy z důkazů postačí zejména důkazy listinné, výpověď dlužníka, apod.²⁵

²³ ZOULÍK, F.: *Zákon o konkursu a vyrovnání. Komentář*. Vydání třetí. Praha, C. H. Beck 1998, st. 83-84

²⁴ ZOULÍK, F.: *Zákon o konkursu a vyrovnání. Komentář*. Vydání třetí. Praha, C. H. Beck 1998, st. 84

²⁵ ZOULÍK, F.: *Zákon o konkursu a vyrovnání. Komentář*. Vydání třetí. Praha, C. H. Beck 1998, st. 86

5.1. Úpadek dlužníka

Existence úpadku dlužníka je základním předpokladem k tomu, aby mohl být v rámci insolvenčního řízení konkurs na majetek dlužníka prohlášen. Úpadek může existovat ve formě platební neschopnosti, tedy insolvence, nebo ve formě předlužení, a nebo také InsZ hovoří o tzv. hrozícím úpadku. Ustanovení § 3 InsZ je věnováno pojmu úpadku a jeho jednotlivým formám, a to poměrně podrobně.

§ 3 odst. 1 InsZ stanoví, že dlužník je v úpadku, má-li:

- a) více věřitelů a
- b) peněžité závazky po dobu delší 30 dnů po lhůtě splatnosti a
- c) tyto závazky není schopen plnit
(dále jen „platební neschopnost“).

§ 3 odst. 2 InsZ stanoví, že dlužník není schopen plnit tyto závazky, jestliže:

- a) zastavil platby podstatné části svých peněžitých závazků, nebo
- b) je neplní po dobu delší 3 měsíců po lhůtě splatnosti, nebo
- c) není možné dosáhnout uspokojení některé ze splatných peněžitých pohledávek vůči dlužníku výkonem rozhodnutí nebo exekucí, nebo
- d) nesplnil povinnost předložit seznamy uvedené v § 104 odst. 1 IZ, kterou mu uložil soud.

Dále se v § 3 odst. 3 InsZ uvádí, že dlužník, který je právnickou osobou nebo fyzickou osobou – podnikatelem, je v úpadku i tehdy, je-li předlužen. O předlužení jde tehdy, má-li dlužník více věřitelů a souhrn jeho závazků převyšuje hodnotu jeho majetku. Při stanovení hodnoty dlužníkovy majetku se přihlíží také k další správě jeho majetku, případně k dalšímu provozování jeho podniku, lze-li důvodně předpokládat, že dlužník bude moci ve správě majetku nebo v provozu podniku pokračovat.

Předmětné ustanovení se poté rovněž vyjadřuje k hrozícímu úpadku, jakožto jedné z jeho formy. Podle tohoto ustanovení se o hrozící úpadek jedná tehdy, lze-li se zřetelem ke všem okolnostem důvodně předpokládat, že dlužník nebude schopen řádně a včas splnit podstatnou část svých peněžitých závazků. ZKV institut hrozícího úpadku neobsahoval. Jeho zavedení do úpravy InsZ bylo podmíněno zejména zájmem o to, aby se předcházelo negativním důsledkům spojovaných s pozdním zjištěním úpadku. InsZ se díky tomuto institutu snaží napomáhat např. podnikatelům, kteří v určitém časovém okamžiku došli ke zjištění, že nebudou moci hradit své závazky řádně a včas díky své negativní finanční situaci. Jestliže se tedy dlužník rozhodne řešit svůj úpadek prostřednictvím insolvenčního návrhu v době, kdy k němu ještě nedošlo, bude moci např. využít institutu moratoria či reorganizace a zachovat tak provoz podniku. Tuto úpravu spatřuji jako velmi pozitivní. Může tak být včas řešen případný stav úpadku a bude jen chvályhodné, pokud by tato úprava byla hojně využívána, neboť jsem toho názoru, že je lepší mít alespoň něco než nic a díky tomuto institutu je možné toho dosáhnout.

5.1.1. Úpadek ve formě platební neschopnosti

Obecně lze říct, že platební neschopností, resp. insolvenčí, se rozumí stav, kdy dlužník, ať již jde o fyzickou nebo právnickou osobu, nemá dostatek finančních prostředků na úhradu svých splatných peněžitých závazků u více než jednoho věřitele. Nemožnost dostat jiným než peněžitým závazkům (např. závazek v dodávce služby či zboží) není primárním znakem platební neschopnosti, ačkoliv může být jakýmsi odrazovým můstkem pro následné problémy s platbami peněžitých závazků a možností naplnění znaků úpadku. Důvody vzniku platební neschopnosti mohou mít rozličnou podobu, která může spočívat např. v nesprávném posouzení celkové finanční situace či v nesprávném odhadu tržní situace u ekonomických subjektů. Velký podíl na vzniku platební neschopnosti u ekonomických subjektů zastává tzv. druhotná platební neschopnost, která vzniká v důsledku pozdních plateb odběratelů zboží či

služeb. Řada živnostníků a malých firem se potýká s nedostatkem hotovosti. Kvůli recesi jim mnozí odběratelé a zákazníci dluží a platí pozdě. Faktury podnikatelé proplácejí mnohdy až několik týdnů i měsíců po uplynutí splatnosti. Někteří drobní živnostníci a podnikatelé se tím dostávají do pasti druhotné platební neschopnosti, která je může dovést ke krachu.²⁶ Tento problém je v českém podnikatelském prostředí velmi častý, což potvrzují závěry Hospodářské komory ČR. Ta došla k závěru, že s opožděnými platbami od svých odběratelů se potýká 75 procent tuzemských podniků.²⁷

Od obecné charakteristiky platební neschopnosti bych nyní přešla k rozboru konkrétních podmínek mající za následek úpadek ve formě platební neschopnosti, neboli insolvence. Ustanovení § 3 odst. 1 InsZ uvádí tři podmínky, které je nutno naplnit pro to, abychom si učinili závěr o úpadku dlužníka v této formě. Jedná se o existenci:

- 1) mnohosti věřitelů,
- 2) peněžitých závazků po dobu delší 30 dnů po lhůtě splatnosti,
- 3) neschopnosti tyto závazky plnit.

Ad. 1) mnohost věřitelů

V první řadě se jedná o podmínku uvedenou v § 3 odst. 1 písm. a), která stanovuje, že dlužník musí mít více věřitelů, tzn. dva a více. Jedná se o tzv. podmínku mnohosti věřitelů. Věřitel se splatnou pohledávkou vůči dlužníkovi, jenž podává návrh na zahájení insolvenčního řízení, je tedy nejen povinen tvrdit a prokázat existenci vlastní pohledávky, ale je též povinen označit soudu jiného známého věřitele, popř. jiné známé věřitele, a tvrdit tak okolnosti svědčící o jeho úpadku.

²⁶ <http://www.penize.cz/zivnosti/59639-druhotna-platebni-neschopnost-dusi-firmy-a-zvysuje-nezamestnanost>

²⁷ <http://www.penize.cz/zivnosti/59639-druhotna-platebni-neschopnost-dusi-firmy-a-zvysuje-nezamestnanost>

V souvislosti s ustanovením § 143 odst. 2 InsZ, který stanoví, že insolvenční návrh podaný věřitelem insolvenční soud zamítne, jestliže nebylo osvědčeno, že insolvenční navrhovatel a alespoň jedna další osoba má proti dlužníku splatnou pohledávku, bych se ráda velmi krátce pozastavila nad možnými druhy pohledávek uplatněnými v rámci insolvenčního řízení. Můžeme rozeznávat celou řadu typově různých pohledávek, které mohou ovlivňovat rychlost rozhodování insolvenčního soudu. Ve stručnosti uvádím následující:

1) Pohledávka vykonatelná a nevykonatelná

Pohledávka vykonatelná představuje nejjistější pohledávku věřitele za dlužníkem. Taková pohledávka byla již věřiteli přiznána pravomocným rozhodnutím soudu (platebním rozkazem, směnečným platebním rozkazem, rozsudkem, aj.). U pohledávky nevykonatelné, je postavení věřitele poměrně složitější, avšak nebrání tomu, aby byla v rámci insolvenčního řízení uplatněna.

2) Pohledávka získaná na základě postoupení od třetí osoby

Postoupení pohledávky nemůže bránit možnosti nového věřitele podat návrh na zahájení insolvenčního řízení (tedy i návrhu na prohlášení konkursu na majetek dlužníka). Současně je nutno brát v potaz právní důvod pohledávky a též popř. neexistenci suspenzivních podmínek pro přechod práv spojených s pohledávkou.

3) Pohledávka rozdělená původně existující jako celek

Jedná se o pohledávku, která byla původně pohledávkou jednoho věřitele, ale na základě rozdělení a převedení části, popř. částí pohledávky na více věřitelů, ovládají tuto pohledávku v době podání návrhu dva a více věřitelů.

V souvislosti s pohledávkami uvedenými v bodě 2) a 3) považuji za vhodné vyjádřit se k možnému zneužívání dělení a postupování pohledávek za účelem dosažení plurality věřitelů a naplnění tak znaku mnohosti věřitelů. Takovému postupu je zabráněno v ustanovení § 143 odst. 2 věta druhá, která stanoví, že za dalšího věřitele se nepovažuje osoba, na kterou byla převedena některá

z pohledávek insolvenčního navrhovatele proti dlužníku nebo její část v době 6 měsíců před podáním insolvenčního návrhu nebo po zahájení insolvenčního řízení. Z uvedeného tedy vyplývá, že za dalšího známého věřitele dlužníka je možné pokládat jen takovou osobu, která pohledávku za dlužníkem získala od věřitele původního, resp. insolvenčního navrhovatele, v době delší než šest měsíců před podáním insolvenčního návrhu, v opačném případě by mnohost věřitelů byla irelevantní pro závěr o naplnění tohoto znaku úpadku, jenž tvoří podklad pro rozhodnutí soudu. Z výše uvedeného jednoznačně vyplývá, že zákon výslovně dovoluje „vytvořit“ mnohost věřitelů „uměle“ za předpokladu dodržení výše zmíněných podmínek.²⁸

4) Pohledávka z titulu zajišťovacího instrumentu

Jedná se o pohledávky, které vznikly na základě zajišťovacího instrumentu, jako může být smluvní pokuta nebo ručení.

5) Pohledávka nesplatná

Nesplatná pohledávka není způsobilá být podkladem pro osvědčení dlužníkového úpadku.

Samotná podmínka mnohosti věřitelů pro osvědčení úpadku dlužníka nebrání skutečnosti, že charakter probíhajícího insolvenčního řízení následně umožňuje, aby v zahájeném řízení došlo ke zjištění dalších, věřitelem podávajícím návrh neoznačených věřitelů dlužníka. K takovému zjištění může dojít např. podáním přihlášky věřitele dle ustanovení § 173 odst. 1 InsZ nebo v rámci dokazování prováděného soudem dle ustanovení § 86 InsZ. Takové zjištění dalších známých věřitelů dlužníka v průběhu insolvenčního řízení musí být s odkazem na uvedené ustanovení § 86 InsZ insolvenčním soudem zohledněno při posuzování insolvenčního návrhu.

Pokud by nedošlo k naplnění podmínky mnohosti věřitelů, bude takový návrh na zahájení insolvenčního řízení odmítnut na základě ustanovení § 128 InsZ nebo

²⁸ KOZÁK, J.; BUDÍN, P.; DADAM, A.; PACHL, L. *Insolvenční zákon a předpisy související. Nařízení rady (ES) o úpadkovém řízení*. Komentář. Praha : ASPI, a. s., 2008, st. 5-6

v případě neosvědčení dalšího věřitele zamítnut dle ustanovení § 143 odst. 2 InsZ. V takovém případě by mohl věřitel vymáhat svou pohledávku za dlužníkem formou výkonu rozhodnutí či exekucí.

K podmínce plurality věřitelů se vyjádřil Nejvyšší soud České republiky svým rozhodnutím ze dne 29. 2. 2009, č.j. 29 NSČR 7/2008-A-16, kdy ve svém rozhodnutí odkázal na bod VII. stanoviska občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 17. června 1998, Cpjn 19/98, uveřejněného pod číslem 52/1998 Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek. Tam Nejvyšší soud uvedl, že věřitel musí v návrhu vylíčit konkrétní údaje o dalším věřiteli (dalších věřitelích) se splatnou pohledávkou proti dlužníku.

V návaznosti na to dále Nejvyšší soud odkázal na jiné usnesení Nejvyššího soudu uveřejněného pod číslem 75/2003 Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek (dále též jen „R 75/2003“), kde formuloval závěr, podle kterého, jestliže věřitel v návrhu na prohlášení konkursu na majetek dlužníka neuvede okolnosti, z nichž vyplývá, že dlužník má více věřitelů, jde o podání, které neobsahuje všechny zákonem stanovené náležitosti. Není-li návrh na prohlášení konkursu přes výzvu soudu o tuto náležitost doplněn, soud jej odmítne (§ 43 odst. 2 OSŘ).

Nejvyšší soud ČR ve svém rozhodnutí uvedl, že od právního stavu, z něž vyšlo výše uvedené stanovisko a rozhodnutí Nejvyššího soudu (R 75/2003), se posouzení náležitostí insolvenčního návrhu podle insolvenčního zákona liší jen potud, že ustanovení § 128 odst. 1 InsZ vylučuje aplikaci § 43 OSŘ, s tím, že insolvenční návrh, pro jehož nedostatky nelze pokračovat v insolvenčním řízení, se odmítá bez dalšího. Jinak jsou cit. judikatorní závěry i nadále použitelné.

Ad. 2) peněžité závazky po dobu delší 30 dnů po lhůtě splatnosti

Druhý znak úpadku formou platební neschopnosti stanoví časový úsek, kterým se určuje lhůta pro neplacení závazků. Tato lhůta je stanovena v § 3 odst. 1 InsZ jako doba delší 30-ti dní.

Tato lhůta 30 dnů byla zákonodárci vybrána v souvislosti s ustanovením § 369a ObchZ, kdy právě oněch 30 dní je vázáno na vznik práva věřitele na placení úroku z prodlení dlužníkem. Důvodová zpráva k InsZ vykládá stanovení této lhůty jako pozitivum, které spatřuje v co nejrychlejším řešení platební neschopnosti a aby bylo jednoznačné, kdy dojde k povinnosti podat insolvenční návrh. Uvádí též, že se tím současně posiluje právní jistota v právních vztazích věřitelů a dlužníků, co do vyšší předvídatelnosti rozhodování insolvenčního soudu při řešení otázky, zda dlužník je v úpadku formou platební neschopnosti.²⁹

Obecně lze tuto lhůtu považovat jako velmi krátkou. Já ale musím vyjádřit názor, že takto stanovený časový interval hodnotím jako adekvátní. Jsem přesvědčena o tom, že kdyby InsZ stanovil lhůtu delší, mohlo by tak docházet k mnohem závažnějším finančním krizím z důvodu pozdního vykročení do řešení platební neschopnosti dlužníka. Dle mého pohledu tak může docházet ke zlepšení platební morálky, zejména ekonomických subjektů v jejich vzájemných vztazích. Ovšem je nutno podotknout, že ani tak nemohou být vyloučeny určité taktiky osob potýkajících se s finanční krizí, a to za účelem vyhnutí se insolvenčnímu řízení. Tím mám na mysli zejména sjednávání splátkových kalendářů, na základě kterých dochází k odsunutí termínů splatnosti závazků. Tato řešení však nemusí mít dlouhého trvání a k úpadku dojde dříve nebo později.

Zavedením třicetidenní lhůty pro počátek úvah o možném úpadku dlužníka, došlo k naplnění povinnosti České republiky, jako členského státu Evropské

²⁹ Důvodová zpráva k InsZ, st. 14-15

unie, zavést principy směrnice 2000/35 Evropského parlamentu a Rady ze dne 29. 6. 2000 o boji proti opožděným platbám v obchodním styku. Výchozí myšlenkou této směrnice je, že zbytečně dlouhé prodlevy v placení mohou způsobit zejména malým a středním podnikatelům problémy a mohou tak ohrozit ekonomické prostředí vznikem platební neschopnosti.³⁰

Důvodová zpráva k InsZ vyjádřila názor, že obávám, aby takto stanovená - relativně krátká - lhůta nevedla k řetězovým úpadkům, lze předejít poukazem na to, že zjištění, že dlužník má nejméně dva věřitele s peněžitými závazky, které jsou déle než 30 dnů po lhůtě splatnosti, vede k závěru, že tím byl osvědčen úpadek dlužníka, jen ve spojení se zjištěním, že dlužník k úhradě těchto závazků „není (objektivně vzato) schopen.“³¹

Ad. 3) neschopnost tyto závazky plnit

Výše jsem již zmínila dva ze tří předpokladů naplňující znaky úpadku dlužníka ve formě platební neschopnosti. Posledním je pak kumulativní podmínka spočívající v objektivní neschopnosti dlužníka své splatné závazky plnit. Tato objektivní neschopnost dlužníka dostát svým závazkům je spojena s nedostatkem finančních prostředků k jejich krytí. Je tedy nutné ji odlišovat od případu, kdy dlužník má dostatek finančních prostředků, avšak je pouze neochoten své závazky plnit. V takovém případě by nebyl naplněn jeden ze znaků úpadku ve formě platební neschopnosti. Důkazní břemeno spočívající v tvrzení o neschopnosti dlužníka dostát svým splatným závazkům, v případě insolvenčního návrhu věřitele, je pak na straně onoho věřitele, kdy v insolvenčním návrhu toto musí tvrdit a prokázat.

Vzhledem k tomu, že může být velmi obtížné prokazování objektivní platební neschopnosti dlužníka, stanovuje InsZ ve svém § 3 odst. 2 pod body a) až d) podmínky ve formě vyvratitelných právních domněnek, při jejichž naplnění se

³⁰ KOUTOUČOVÁ, J. a kol. *Zákon o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon)*. Komentář. 1. vyd. Praha : C. H. Beck, 2010

³¹ Důvodová zpráva k InsZ, st. 15

má za to, že dlužník není objektivně schopen plnit své splatné závazky. Má se za to, že dlužník není schopen plnit své peněžité závazky, jestliže:

- a) zastavil platby podstatné části svých peněžitých závazků, nebo
- b) je neplní po dobu delší 3 měsíců, nebo
- c) není možné dosáhnout uspokojení některé ze splatných peněžitých pohledávek vůči dlužníku výkonem rozhodnutí nebo exekucí, nebo
- d) nesplnil povinnost předložit seznamy uvedené v § 104 odst. 1 InsZ, kterou mu uložil insolvenční soud.

V prvé řadě tedy ustanovení § 3 odst. 2 písm. a) InsZ umožňuje věřiteli dlužníka tvrdit, že jeho obchodní partner nebo účastník závazkového vztahu je v úpadku ve formě platební neschopnosti, neboť dlužník zastavil platby podstatné části svých peněžitých závazků. Za podstatnou část peněžitých závazků dlužníka při neplacení závazků je možno považovat takový rozsah, kdy v rámci běžné platební morálky dlužníka se jedná o lehce vyzorovatelný excés v rozsahu provádění plateb. Pod tento pojem je možno zahrnout takový rozsah peněžitých závazků dlužníka, které překračují výši jedné poloviny všech splatných závazků dlužníka. Mělo by jít tedy o takové vybočení dlužníka z běžného hospodaření, které bude zcela nasvědčovat tomu, že má ekonomické problémy.³² Co se týče osvědčování této domněnky týkající se zastavení plateb dlužníkem, zákon nic podrobnějšího nestanoví. Z toho lze usoudit, že bude k osvědčení postačovat jakýkoliv důkaz, kterým by mohlo být potvrzení banky či jiných finančních institucí, anebo taky potvrzení zaměstnanců dlužníka. Pokud by insolvenční návrhovač v insolvenčním návrhu tuto domněnku pouze tvrdil, avšak nedoložil by důkaz, který by tuto skutečnost osvědčoval, lze s jistotou říci, že to postačovat nebude.

V § 3 odst. 2 písm. b) InsZ je stanovena další vyvratitelná domněnka mající za následek existenci platební neschopnosti dlužníka. Jedná se o situaci, kdy dlužník neplní své závazky po dobu delší 3 měsíců po lhůtě splatnosti a je

³² KOZÁK, J.; BUDÍN, P.; DADAM, A.; PACHL, L. *Insolvenční zákon a předpisy související. Nařízení rady (ES) o úpadkovém řízení. Komentář.* Praha : ASPI, a. s., 2008, st. 7

doplněním 30 denní lhůty dle § 3 odst. 1 písm. b) InsZ. Jestliže insolvenční návrhatel podá insolvenční návrh a v něm osvědčí, že má za dlužníkem pohledávku, která je déle než 3 měsíce po splatnosti, nebude již pak muset být zjišťována objektivní platební neschopnost dlužníka, neboť ve prospěch věřitele svědčí samotná domněnka. Dlužníkovi je pak ponechána možnost, aby prokázal opak. Dalo by se říct, že se jedná se o jakési ulehčení věřiteli s nesením břemene tvrzení o neschopnosti dlužníka hradit své splatné závazky. *Aby byl insolvenční návrh podaný věřitelem úspěšný, je zpravidla nutno uplatňovat pohledávku splatnou po dobu delší než 3 měsíce. Důvodem pro to je skutečnost, že prokázat úpadek dlužníka již po uplynutí lhůty 30 dnů po splatnosti pohledávky je pro věřitele velmi obtížné, neboť v tomto případě nese právě on důkazní břemeno tvrzení o neschopnosti dlužníka tyto závazky plnit. Z ustanovení § 3 odst. 2 písm. b) dle mého názoru jednoznačně vyplývá, že podmínkou pro uplatnění domněnky neschopnosti plnit splatné závazky dlužníkem je mnohost věřitelů (tedy více než jeden věřitel) s pohledávkami po lhůtě splatnosti déle než 3 měsíce.*³³

Další vyvratitelnou domněnkou je případ, kdy pokusy o vymožení některé ze splatných peněžitých pohledávek vůči dlužníkovi prostřednictvím exekuce nebo výkonem rozhodnutí nejsou možné. Dojde-li tedy k takové situaci, kdy na základě nařízené exekuce nebo výkonu rozhodnutí se ukáže vymožitelnost pohledávky jako marná, je možné, aby se věřitel obrátil na insolvenční soud s návrhem na zahájení insolvenčního řízení. Tato nevymožitelnost pohledávky prostřednictvím exekučního řízení nebo výkonu rozhodnutí tak bude naplňovat jednu ze zákonných podmínek pojmu úpadku. Platební neschopnost bude zřejmě osvědčovat i situace, kdy bude peněžitá pohledávka v rámci exekučního řízení (nebo výkonu rozhodnutí) uspokojena jen zčásti. Vzhledem k tomu, že InsZ nestanoví nic o tom, že se musí jednat o pohledávku insolvenčního návrhatele, lze usuzovat, že pro úspěšné osvědčení platební neschopnosti dlužníka, se bude moci jednat i o osobu od insolvenčního návrhatele odlšnou, tzn. o jiného věřitele dlužníka. *To samo o sobě nevylučuje ani tu možnost, že*

³³ KOZÁK, J.; BUDÍN, P.; DADAM, A.; PACHL, L. *Insolvenční zákon a předpisy související. Nařízení rady (ES) o úpadkovém řízení. Komentář.* Praha : ASPI, a. s., 2008, st. 7

*dlužník může být zároveň i předlužen, nekryje-li hodnota jeho majetku již v konečném důsledku hodnotu jeho závazků a nápadně se to projevuje právě v nařízené exekuci, kde absentuje jakýkoli majetek dlužníka ke zpeněžení.*³⁴

Poslední vyvratitelnou domněnkou naplnění pojmu platební neschopnosti je situace popsaná v § 3 odst. 2 písm. d) InsZ. Je to případ, kdy dlužník nesplnil povinnost předložit seznamy uvedené v § 104 odst. 1 InsZ, kterou mu uložil insolvenční soud. Jedná se o seznamy dlužníkovy majetku včetně jeho pohledávek s uvedením svých dlužníků, seznam jeho závazků s uvedením jeho věřitelů a seznam jeho zaměstnanců. Ustanovení § 128 odst. 3 InsZ říká, že soud může uložit předložení uvedených seznamů dlužníkovi i v případě návrhu podaného věřitelem a pro případ, že má věřitel za dlužníkem vykonatelnou pohledávku, učiní tak insolvenční soud vždy. Tato vyvratitelná domněnka by měla dlužníka přivést k tomu, aby vždy splnil povinnost předložit předmětné seznamy a umožnit soudu získat přehled o jeho majetkových poměrech, kdy v opačném případě to bude k jeho tíži a bude tak naplněna vyvratitelná domněnka o jeho úpadku. Tato vyvratitelná domněnka může svědčit též ve prospěch věřitele, který podal návrh na zahájení insolvenčního řízení a mít za následek jeho zrychlení, neboť věřitel může dát v průběhu řízení insolvenčnímu soudu podnět, ve kterém odkáže na nesplnění této povinnosti dlužníkem, což může mít za následek rychlejší rozhodnutí soudu o úpadku dlužníka.

Za důležité považuji zmínit, že v případě úpadku pro platební neschopnost dlužníka se díky těmto vyvratitelným domněnkám platební neschopnosti přenáší na dlužníka břemeno tvrzení a břemeno důkazní. Ačkoliv InsZ výslovně neuvádí, že břemeno tvrzení a důkazní břemeno k vyvrácení popsaných domněnek nese dlužník, to, že toto břemeno spočívá právě na dlužníku, plyne z faktu, že dlužník, který oponuje věřitelskému návrhu je jedinou osobou, v jejímž zájmu je vyvrácení domněnky.³⁵

³⁴ KOUTOUČOVÁ, J. a kol. *Zákon o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon)*. Komentář. 1. vyd. Praha : C. H. Beck, 2010, st.13

³⁵ Důvodová zpráva k InsZ, st. 15-16

5.1.2. Úpadek ve formě předlužení

Úpadek ve formě předlužení je dle InsZ omezen z hlediska aplikace pouze na fyzické osoby – podnikatele a na právnické osoby. To znamená, že se ustanovení o úpadku formou předlužení neaplikují na ostatní fyzické osoby, které podnikateli nejsou.

Podnikáním se dle § 2 ObchZ, rozumí soustavná činnost prováděná samostatně podnikatelem vlastním jménem a na vlastní odpovědnost za účelem dosažení zisku. Podnikatel jako subjekt podnikatelských vztahů je v obchodním zákoníku definován jako osoba zapsaná v obchodním rejstříku, osoba podnikající na základě živnostenského oprávnění, osoba, která podniká na základě jiného než živnostenského oprávnění podle zvláštních předpisů, fyzická osoba, která provozuje zemědělskou výrobu a je zapsána do evidence podle zvláštního předpisu. Z toho plyne, že podnikatelem může být jak osoba fyzická, tak i osoba právnická.

Podmínkami pro definování úpadku ve formě předlužení je mnohost věřitelů (opět alespoň dva). Dalším předpokladem naplnění pojmu předlužení je potom podmínka, která stanoví, že zde musí existovat závazky, které ve svém souhrnu převyšují hodnotu dlužníkovy majetku. Pro zjištění předlužení tak InsZ bere v potaz všechny závazky, a ne tedy jen ty splatné.³⁶ O předlužení se tak bude jednat v takových situacích, kdy majetek dlužníka nepostačuje k uhrazení stávajících splatných závazků, a to za současného ocenění majetku dlužníka.³⁷

Do ocenitelného majetku dlužníka se bude zahrnovat jak majetek hmotný, tak nehmotný. Dále se bude kalkulovat s možnými výnosy z dalšího provozování podniku a ze správy majetku, kdy pokračování v podnikatelské činnosti by bylo bráno v potaz jen tehdy, je-li na základ zhodnocení celkové situace další

³⁶ KOUTOUČOVÁ, J. a kol. *Zákon o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon)*. Komentář. 1. vyd. Praha : C. H. Beck, 2010, st.14

³⁷ KAVAN, P. *Problematika kvalifikace úpadku a jeho osvědčování-nad podobou nového insolvenčního zákona*, Právní rozhledy 4/2003, st. 155-164

podnikání dlužníka pravděpodobné. *Do ocenění dlužníkovu majetku by proto měl být i při znalosti faktického účetního stavu, který signalizuje předlužení, zahrnut i možný výnos z těchto činností, je-li to důvodné.*³⁸ Toto by nebylo možné např. za situace, kde by dlužník byl v likvidaci nebo tehdy, pokud by byl dlužník jen nájemcem majetku, zejména tedy nemovitých věcí. *Zákonodárce sice přímo nestanoví, k čemu nelze při stanovení hodnoty dlužníkovu majetku přihlížet, nicméně z povahy věci lze dovodit, že se bude jednat o výnosy, které nebyly získány v souvislosti se samotnou podnikatelskou činností dlužníka.*³⁹

Zatímco v případě úpadku ve formě platební neschopnosti lze očekávat, že návrh na zahájení řízení pro tento druh úpadku bude podáván jak dlužníkem, tak i jeho věřiteli, v případě úpadku ve formě předlužení se očekává, že tyto návrhy budou v převážné míře dlužnické. Je to dáno zejména tím, že převážná většina věřitelů nebude schopna osvědčit dlužníkův úpadek v rovině účetní, jelikož nemá přístup k dlužníkovu účetnictví.

5.1.3. Hrozící úpadek

O hrozící úpadek dle ustanovení § 3 odst. 4 InsZ půjde tehdy, jestliže s ohledem na všechny okolnosti bude možno důvodně předpokládat, že dlužník nebude schopen řádně a včas splnit podstatnou část svých peněžitých závazků. Hrozícího úpadku se může dovolat kterýkoliv dlužník, tzn. jak právnická osoba, tak taky fyzická osoba. Lze říci, že v každém obchodně-závazkovém vztahu může dojít k prvotní nebo druhotné platební neschopnosti a institut hrozícího úpadku slouží jako tzv. preventivní prostředek. *Včasným podáním insolvenčního návrhu a aktivní spoluprací s ostatními věřiteli se zvyšují šance na nelikvidační způsob řešení úpadku a také na jeho překonání.*⁴⁰

³⁸ KOUTOUČOVÁ, J. a kol. *Zákon o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon)*. Komentář. 1. vyd. Praha : C. H. Beck, 2010, st. 14

³⁹ KOUTOUČOVÁ, J. a kol. *Zákon o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon)*. Komentář. 1. vyd. Praha : C. H. Beck, 2010, st. 15

⁴⁰ <http://www.insolweb.cz/hrozici-upadek-dluznika-%E2%80%93-indicie-pro-veritele/>

K podání návrhu na zahájení insolvenčního řízení pro hrozící úpadek je dle ustanovení § 97 odst. 3 oprávněn pouze dlužník, *poněvadž jen dlužník je schopen s potřebnou dávkou jistoty odhalit či předvídat hrozící úpadek. Pouze dlužník totiž disponuje dostatečnými informacemi o cash flow své firmy, o platební morálce svých obchodních partnerů, strategických obchodních otázkách apod.*⁴¹ Tzn. že jiná osoba než dlužník insolvenční návrh z důvodu hrozícího úpadku oprávněna podat zásadně není. Může být výhodou dlužníka, rozhodne-li se podat insolvenční návrh v době, kdy u něj ještě úpadek nenastal, neboť by mohl začít svou krizovou finanční situaci prozatím řešit moratoriem nebo navrhnout prohlášení reorganizace. Tím by mohlo dojít k jeho revitalizaci a popř. zachování provozu podniku, v případě dlužníka - podnikatele. *Tento nově zavedený institut má napomoci k tomu, aby se otočil poměr počtu podaných věřitelských návrhů na zahájení řízení ve vztahu k počtu podaných dlužnických návrhů ve prospěch podaných dlužnických návrhů, jako je tomu např. ve vyspělých zemích Evropské unie.*⁴²

K hrozícímu úpadku se vyjádřil také Nejvyšší soud ČR v rozhodnutí ze dne 27. 1. 2010, sp. zn. 29 NSCR 1/2008. Ve svém rozhodnutí uvedl následující: *tam, kde dlužník podal insolvenční návrh proto, že mu úpadek teprve hrozí (§ 3 odst. 4 insolvenčního zákona), se rozhodujícími skutečnostmi, které osvědčují hrozící úpadek dlužníka, rozumí vylíčení konkrétních okolností, z nichž insolvenční soud (shledá-li je pravdivými) bude moci uzavřít (se zřetelem ke všem okolnostem případu), že lze důvodně předpokládat, že dlužník nebude schopen řádně a včas splnit podstatnou část svých peněžitých závazků v budoucnu. Jinak řečeno, že v budoucnu nastane dlužníková platební neschopnost ve smyslu § 3 odst. 1 insolvenčního zákona, přičemž k podmínce, aby dlužník i v tomto případě měl nejméně dva věřitele s pohledávkami, jež se v budoucnu stanou splatnými, se v takovém případě pojí i požadavek, aby se neschopnost v*

⁴¹ KOTOUČOVÁ, J. a kol. *Zákon o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon). Komentář*, 1. vyd. Praha : C. H. Beck, 2010, st. 15

⁴² KOUTOUČOVÁ, J. a kol. *Zákon o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon). Komentář*. 1. vyd. Praha : C. H. Beck, 2010, st.15-16

budoucnu plnit pohledávky věřitelů, týkala „podstatné části“ dlužníkových peněžitých závazků.

Institut hrozícího úpadku shledávám jako velmi pozitivní novum. Dle ZKV nebylo možno zahájit konkursní řízení z důvodu hrozícího úpadku, ale až v okamžiku, kdy bylo zřejmé, že se dlužník v úpadku nachází. Dle mého názoru by měl každý sledovat prostřednictvím řádné a pečlivé evidence své závazky a dluhy a v případě závěru o hrozícím úpadku tuto situaci řešit.

5.2. Dostatek majetku dlužníka

Mezi další hmotněprávní podmínku, kterou je nezbytné naplnit, aby mohl být prohlášen konkurs na majetek dlužníka, patří podmínka dostatečného majetku dlužníka, což vyplývá z ustanovení § 144 InsZ. Dostatečným majetkem se zde rozumí takový majetek dlužníka, který bude postačovat alespoň k úhradě nákladů insolvenčního řízení. Zamítnutí insolvenčního návrhu pro nedostatek majetku je negativním meritorním rozhodnutím o tomto návrhu. V případě, kdy by majetek dlužníka k úhradě nákladů insolvenčního řízení nepostačoval, insolvenční soud insolvenční návrh zamítne pro nedostatek majetku, ale to pouze za předpokladu splnění podmínek uvedených v ustanovení § 144 odst. 1 InsZ, které musí být naplněny kumulativně.

První podmínkou je, že dlužníkem je právnická osoba – obchodní společnost, která byla zrušena rozhodnutím soudu. Ustanovení § 68 ObchZ stanoví, že soud rozhodne o zrušení společnosti a její likvidaci na návrh státního orgánu nebo osoby, která osvědčí právní zájem, pokud nastal některý z těchto důvodů:

- společnost po dobu delší než dva roky neprovozuje žádnou činnost,
- v uplynulých dvou letech se nekonala valná hromada nebo v uplynulém roce nebyly zvoleny orgány společnosti, kterým skončilo nebo jejichž všem členům skončilo funkční období před více než jedním rokem,
- společnost pozbyla oprávnění k podnikatelské činnosti,

- zanikly předpoklady vyžadované zákonem pro vznik společnosti anebo jestliže společnost nemůže vykonávat činnost pro nepřekonatelné rozpory mezi společníky,
- společnost porušuje povinnost vytvářet rezervní fond,
- společnost porušuje povinnost vykonávat předmět své činnosti pouze s pomocí k tomu příslušných osob,
- společnost neplní povinnost prodat část podniku nebo se rozdělit uloženou rozhodnutím Úřadu pro ochranu hospodářské soutěže podle zvláštního právního předpisu.

Druhou podmínkou pro zamítnutí insolvenčního návrhu z důvodu nedostatku majetku je, že insolvenční návrh jménem dlužníka podal likvidátor, který byl jmenován soudem ze seznamu insolvenčních správců.

Při likvidaci společnosti na základě rozhodnutí soudu jmenuje likvidátora vždy soud⁴³, který rozhodl o zrušení společnosti, kdy v dané věci je příslušným rozhodovat krajský soud.⁴⁴ Likvidátorem může soud jmenovat i bez jeho souhlasu některého ze společníků, statutární orgán nebo člena statutárního orgánu tyto osoby se nemohou funkce likvidátora vzdát, mohou ovšem požádat soud o odvolání z důvodu, že po nich nelze spravedlivě požadovat, aby funkci likvidátora vykonávali.⁴⁵ Teprve není-li možné jmenovat likvidátora obchodní společnosti zrušené soudem popsáním postupem, jmenuje likvidátora soud z osob zapsaných v seznamu insolvenčních správců.⁴⁶

Určitá nejasnost může vzniknout v situaci, kdy půjde o insolvenční návrh podaný likvidátorem dlužníka – soudem zrušené obchodní společnosti, půjde dokonce o likvidátora, který je osobou zapsanou v seznamu insolvenčních správců, ovšem do funkce likvidátora dlužníka byl soudem jmenován z titulu svého účastenství v dotčené společnosti (tj. podle § 71 odst. 2 ObchZ). Text §

⁴³ Srov. § 71 odst. 2 ObchZ

⁴⁴ Srov. § 9 odst. 3 OSŘ

⁴⁵ Srov. § 71 odst. 2 ObchZ

⁴⁶ Srov. § 71 odst. 7 ObchZ

144 odst. 1 písm. b) InsZ zjevně navazuje na situaci jmenování likvidátora postupem podle § 71 odst. 7 ObchZ. Trvání na tom, že pro postup insolvenčního soudu podle § 144 odst. 1 InsZ musí, resp. může jít jen o návrh likvidátora jmenovaného soudem podle § 71 odst. 7 ObchZ, lze ovšem z určitého hlediska považovat za rigidní či formalistické. Pro posuzování a rozhodování konkrétní situace v případech výše naznačených lze použít zásady a cíle insolvenčního řízení; svůj vliv zde navíc bude mít i otázka a postup soudu při vyžadování zálohy na náklady řízení od takto dotčené osoby likvidátora, který je sice osobou zapsanou v seznamu insolvenčních správců, současně však i společníkem dlužníka.⁴⁷

Další podmínkou, stanovenou v § 144 odst. 1 písm. d) InsZ, je, že ze seznamu majetku dlužníka a šetření insolvenčního soudu vyplývá, že majetek dlužníka nebude postačovat k úhradě nákladů insolvenčního řízení. Tento závěr učiní soud na základě zjišťování majetkové situace dlužníka, kdy podklady pro toto rozhodování soudu budou v souladu s § 144 odst. 1 písm. c) až e) následující:

- a) seznam majetku dlužníka, který by měl být v souladu s § 104 InsZ přiložen k insolvenčnímu návrhu, neboť se v tomto případě bude jednat vždy o dlužnický insolvenční návrh,
- b) zpráva likvidátora dlužníka o prověření možností uplatnit v insolvenčním řízení neplatnost a neúčinnost právních úkonů dlužníka podle § 231 až 242 InsZ,
- c) případné sdělení věřitelů dlužníka o jeho majetku, které by bylo učiněno na základě vyzvání insolvenčního soudu, popř. o jeho právních úkonech, které by byly neplatné či neúčinné a mohlo by tak dojít k plnění do majetkové podstaty alespoň v takovém rozsahu, který by postačoval pro úhradu nákladů insolvenčního řízení.

⁴⁷ KOTOUČOVÁ, J. a kol. *Zákon o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon). Komentář*, 1. vyd. Praha : C. H. Beck, 2010, st. 299-300

Na podporu výše uvedených tvrzení uvádím rozhodnutí Vrchního soudu v Praze ze dne 19. 3. 2008, sp. zn. KSHK 34 INS 111/2008, 1 VSPH 6/2008, kterým došlo ke zrušení rozhodnutí soudu prvního stupně, který zamítnul insolvenční návrh dlužníka (fyzické osoby), kdy v odůvodnění svého rozhodnutí odkázal na ustanovení § 142 písm. d) InsZ, jenž jako jedno z jiných rozhodnutí o insolvenčním návrhu uvádí zamítnutí insolvenčního návrhu pro nedostatek majetku dlužníka, tj. rozhodnutí vydané dle § 144 IZ. Vrchní soud ve svém rozhodnutí uvedl, že v případě zamítnutí insolvenčního návrhu dle § 144 IZ, *musí soud výslovně uvést, že insolvenční návrh zamítá pro nedostatek majetku dlužníka, což se v daném případě nestalo. V odůvodnění přitom soud neuvedl ani skutkové a právní závěry, jež by svědčily o aplikaci úpravy obsažené v § 143 InsZ či úpravy obsažené v § 144 InsZ, která se týká výhradně dlužníka, který je obchodní společností v likvidaci zrušenou rozhodnutím soudu, a omezil se, jak řečeno, jen na odkaz na § 142 IZ. Ten však v návaznosti na úpravu rozhodnutí o úpadku stanoví toliko výčet jiných rozhodnutí o insolvenčním návrhu, nikoli důvody, jež vydání takových rozhodnutí opodstatňují.*⁴⁸

Shrnu-li tedy výše popsanou problematiku, může být insolvenční návrh pro nedostatek majetku zamítnut jen v případě, že dlužníkem je právnická osoba - obchodní společnost zrušená soudem, likvidátorem je soudem ustanovená osoba ze seznamu insolvenčních správců a majetek takovéto společnosti nepostačuje k úhradě nákladů insolvenčního řízení. V případě, kdy by byla uhrazena záloha na náklady insolvenčního řízení, není soud oprávněn vydat zamítavé rozhodnutí dle § 144 InsZ. Institutu zálohy na náklady insolvenčního řízení se věnuji v další kapitole.

Z uvedených podmínek lze vyvodit, že možnost rozhodnout o zamítnutí insolvenčního návrhu pro nedostatek majetku má být omezena zejména na prázdné a nefunkční společnosti. Usnesení insolvenčního soudu o zamítnutí insolvenčního návrhu pro nedostatek majetku dlužníka pak bude podkladem pro výmaz dlužníka z obchodního rejstříku.

⁴⁸ Rozhodnutí Vrchního soudu v Praze ze dne 19. 3. 2008, sp. zn. KSHK 34 INS 111/2008, 1 VSPH 6/2008

5.3. Záloha na náklady insolvenčního řízení

Mezi další podmínku prohlášení konkursu právní teorie řadí podmínku zálohy na náklady insolvenčního řízení upravenou v § 108 InsZ. Mezi podmínky prohlášení konkursu je tato zařazena z toho důvodu, že neuhrazení zálohy vede k zastavení insolvenčního řízení jinak než rozhodnutím o úpadku dlužníka, kdy tento způsob není uveden v § 142 InsZ.

Smyslem tohoto ustanovení je především zájem na tom, aby měl insolvenční správce finanční prostředky nezbytné k výkonu své funkce. Insolvenční soud je oprávněn uložit zaplacení zálohy na náklady insolvenčního řízení kterémukoliv insolvenčnímu navrhovateli, a to pouze do doby rozhodnutí o insolvenčním návrhu. Ustanovení § 108 odst. 2 InsZ stanoví, že insolvenční soud může výši zálohy určit až do výše 50.000,- Kč. Nutno podotknout, že institut zálohy na náklady řízení není soudním poplatkem, z čehož vyplývá, že se na ní neuplatní zákonná ustanovení týkající se soudních poplatků (např. *insolvenční soud nemůže rozhodnout o jejím prominutí např. pro nemajetnost insolvenčního navrhovatele*⁴⁹). Samotné rozhodnutí insolvenčního soudu o tom, zda navrhovatel bude povinen hradit zálohu na náklady insolvenčního řízení je čistě na jeho uvážení o její potřebnosti a účelnosti. Co se týče lhůty pro splnění této povinnosti, insolvenční zákon ji ve svých ustanoveních neupravuje. Proto by se měla lhůta odvíjet od termínů pro meritorní rozhodnutí dle § 134 InsZ. Půjde-li o dlužnický insolvenční návrh, v jehož případě je soud povinen rozhodnout do 15 dní ode dne jeho podání, bude lhůta pro zaplacení zálohy velmi krátká. Vrchní soud v Praze se dne 13. 11. 2008 ve svém usnesení pod sp. zn. MSPH 96 INS 3778/2008, 2 VSPH 224/2008-A vyjádřil, že lhůta k úhradě zálohy má být vázána na právní moc usnesení, jímž je záloha uložena.⁵⁰

K institutu zálohy na náklady insolvenčního řízení se již několikrát vyjádřily soudy ve svých rozhodnutích. Jedno z takových rozhodnutí je usnesení

⁴⁹ <http://www.konkursni-noviny.cz/clanek.html?ida=1935>

⁵⁰ KUČERA, F. *Zákon o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon) s judikaturou a souvisejícími předpisy*, Praha: C. H. Beck 2009, st. 55

Vrchního soudu v Praze ze dne 8. 10. 2008, sp. zn. KSHK 45 INS 2986/2008, 1 VSPH 174/2008-A, 1 VSPH 187/2008-A, ve kterém se vyjádřil, že *jestliže přichází v úvahu řešení dlužníkovu úpadku konkursem, v němž mezi náklady insolvenčního řízení bude náležet i odměna insolvenčního správce dosahující dle InsSprT nejméně 45.000,- Kč, a uspokojení těchto nákladů z majetkové podstaty nelze předpokládat, je záloha stanovená soudem prvního stupně ve výši 50.000,- Kč přiměřená.*⁵¹

Jak jsem již uvedla výše, představuje uhrazení zálohy na náklady insolvenčního řízení znemožnění zamítnutí návrhu na zahájení insolvenčního řízení pro nedostatek majetku.⁵² V souvislosti s tímto se vyjádřil Vrchní soud v Praze ve svém usnesení ze dne 21. 11. 2008, sp. zn. KSCB 28 INS 2072/2008, 1 VSPH 254/2008-A, kdy insolvenční soud nemusí požadovat zálohu na náklady insolvenčního řízení. *Jestliže dosavadní výsledky řízení nasvědčují tomu, že mohou být splněny podmínky ustanovení § 144 InsZ, a současně nelze předpokládat, že dlužník disponuje finančními prostředky potřebnými na úhradu zálohy a podáním insolvenčního návrhu plní povinnost vyplývající z § 98 odst. 2 InsZ a z § 72 odst. 2 ObchZ, nemusí insolvenční soud uložení zálohy požadovat.*⁵³

6. Procesněprávní podmínky prohlášení konkurzu

Vedle podmínek hmotněprávních, které byly předmětem mého výkladu v předcházející části, jsou nezbytnými podmínkami pro náležité zahájení insolvenčního řízení, rozhodnutí o úpadku dlužníka a následně tedy prohlášení konkursu na majetek dlužníka, podmínky procesněprávní.

Insolvenční řízení, jakožto řízení, které je v rámci civilního procesu považováno za řízení zvláštní, resp. jako samostatné řízení, je charakterizováno svými

⁵¹ KUČERA, F. *Zákon o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon) s judikaturou a souvisejícími předpisy*, Praha: C. H. Beck 2009, st. 56

⁵² Srov. blíže § 144 odst. 2 InsZ

⁵³ KUČERA, F. *Zákon o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon) s judikaturou a souvisejícími předpisy*, Praha: C. H. Beck 2009, st. 56

odchyly, které jej odlišují od řízení nalézacího, tak i řízení vykonávacího (exekučního), což se také v určité míře projevuje jak v podmínkách kladených na jeho zahájení, tak také v podmínkách jeho průběhu.⁵⁴

Těmito podmínkami tedy bude náležité zahájení insolvenčního řízení, podmínky týkající se účastníků řízení a podmínky na straně soudu.

6.1. Náležitosti zahájení insolvenčního řízení

InsZ v § 97 a násl. upravuje první etapu insolvenčního řízení, která je společná všem způsobům řešení úpadku, a to jeho zahájení. Ustanovení § 97 odst. 1 InsZ stanoví, že insolvenční řízení lze zahájit jen na návrh, který může podat jak dlužník, tak také věřitel a dnem zahájení řízení je den, kdy insolvenční návrh dojde věcně příslušnému soudu.⁵⁵ V § 97 odst. 2 poté zákon stanoví, že insolvenční návrh musí být opatřen úředně ověřeným podpisem té osoby, která jej podává, nebo jejím zaručeným elektronickým podpisem. V opačném případě by soud k insolvenčnímu návrhu nepřihlížel. S požadavkem na zajištění pravosti podpisů na insolvenčním návrhu souvisí obavy z podvodných návrhů, jejichž cílem je většinou zničit pověst konkurenčního podnikatelského subjektu a převést klienty na svoji stranu, a se kterými by byly spojeny účinky zahájení insolvenčního řízení.

Z výše uvedeného vyplývá, že insolvenční řízení se zahajuje výlučně na návrh a není možné jej zahájit z moci úřední, ať již na základě vlastních poznatků nebo na základě podnětu soudů, orgánů státní správy a samosprávy, fyzických nebo právnických osob apod.. Za zahájené se považuje dnem, kdy návrh dojde věcně příslušnému soudu. Znamená to, že podáním insolvenčního návrhu u soudu, který není věcně příslušným dle OSŘ, řízení zahájeno není. Je-li například insolvenční návrh podán u okresního soudu, jakožto soudu nepřislušnému, bude řízení zahájeno až dnem, kdy bude tímto soudem

⁵⁴ WINTEROVÁ, A. a kol., Civilní právo procesní, 5. vyd. Praha: Linde Praha a. s., 2009, s. 40

⁵⁵ § 97 InsZ

insolvenční návrh postoupen soudu příslušnému (blíže k příslušnosti insolvenčních soudů viz. níže bod 6.2.).

Jedná-li se o hrozící úpadek, může insolvenční návrh podat pouze dlužník.⁵⁶ Účastníkem v insolvenčním řízení na straně navrhovatele je poté pouze dlužník sám, na rozdíl od věřitelského návrhu, kde je účastníkem na straně jedné věřitel, jakožto insolvenční navrhovatel a na straně druhé dlužník.⁵⁷ Rozlišování toho, zda se jedná o insolvenční návrh věřitelský nebo dlužnický je významné z důvodu obsahových náležitosti těchto návrhů, které na ně klade InsZ ve svém ustanovení § 104 a § 105.

6.1.1. Insolvenční návrh a jeho náležitosti obecně

Jak jsem již uvedla výše jednou z podmínek zahájení insolvenčního řízení a následně také prohlášení konkursu, jako jednoho ze způsobů řešení úpadku dlužníka, je podání insolvenčního návrhu dlužníkem nebo věřitelem příslušnému soudu, kdy tento insolvenční návrh musí splňovat zákonem předepsané náležitosti. Tyto obsahové náležitosti lze rozčlenit jako obecné, které jsou obligatorní, ať už se jedná o dlužnický nebo věřitelský insolvenční návrh, a dále na požadavky specifické, vztahující se poté buď k dlužnickému nebo věřitelskému insolvenčnímu návrhu. V tomto bodě se budu věnovat obecným obsahovým náležitostem insolvenčního návrhu, které jsou upraveny v § 103 InsZ.

V první řadě musí insolvenční návrh obsahovat obecné náležitosti občanskoprávního podání upravené v § 42 odst. 4 OSŘ. Z tohoto ustanovení § 42 odst. 4 OSŘ vyplývá, že z podání musí být patrné, kterému soudu je určeno, kdo jej činí, které věci se týká a co sleduje, a musí být podepsáno a datováno. *Toto ustanovení zároveň umožňuje nahradit podpis advokáta, který zastupuje podatele, razítkem, jehož vzor je uložen u soudu, a také stanoví, že návrh je*

⁵⁶ § 97 odst. 3 InsZ

⁵⁷ Zelenka, J. et. al. *Insolvenční zákon: poznámkové vydání s důvodovou zprávou, nařízením Rady ES 1346/2000 a prováděcími předpisy*, 2. vyd. Praha : Linde Praha a. s., 2008, s. 161

*nutno předložit soudu nejméně v takovém počtu stejnopisů, aby každý z nich mohl obdržet jeden účastník řízení a jeden mohl být uložen u soudu ve spisu.*⁵⁸

Vedle těchto obecných náležitostí musí insolvenční návrh také obsahovat:

- a) označení insolvenčního navrhovatele
- b) označení dlužníka, kterého se návrh týká, popř. označení jeho zástupce
 - i. fyzická osoba musí být označena jménem, příjmením a bydlištěm (sídlem); jde-li o podnikatele, také identifikačním číslem,
 - ii. právnická osoba musí být označena obchodní firmou nebo názvem, sídlem a identifikačním číslem,
 - iii. v případě insolvenčního návrhu státu, musí insolvenční návrh obsahovat označení příslušné organizační složky státu, která za stát před insolvenčním soudem vystupuje.⁵⁹
- c) v insolvenčním návrhu musí být uvedeny:
 - i. rozhodující skutečnosti, které osvědčují úpadek dlužníka nebo jeho hrozící úpadek,
 - ii. skutečnosti, ze kterých vyplývá oprávnění podat návrh, není-li insolvenčním navrhovatelem dlužník,
 - iii. důkazy, kterých se insolvenční navrhovatel dovolává,
 - iv. petit, tj. musí z něj být patrné, čeho se insolvenční navrhovatel dovolává.⁶⁰

K jednotlivým obsahovým náležitostem můžeme v současnosti nalézt již mnoho rozhodnutí soudů, které se k nim vyjadřují. Jedná se např. o usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 27. 11. 2008, sp. zn. MSPH 79 INS 4386/2008, 2 VSPH 274/2008-A, který vyslovil, že *„jen z toho, že insolvenční návrh neobsahuje*

⁵⁸ KOTOUČOVÁ, J. a kol. *Zákon o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon)*. Komentář, 1. vyd. Praha : C. H. Beck, 2010, st. 206

⁵⁹ § 103 odst. 1 InsZ

⁶⁰ § 103 odst. 2 InsZ

*přesnou formulaci požadovaného výroku soudu, nelze, není-li jinak pochyb, čeho se navrhovatel domáhá, dovozovat absenci zákonem požadovaných náležitostí“.*⁶¹ Dále bych zmínila usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. 2. 2009, sp. zn. KSBR 31 INS 1583/2008, 29 NSCR 7/2008-A, ve kterém Nejvyšší soud ČR uvedl, že *„tvrzení o úpadku či hrozícím úpadku musí být obsažena v insolvenčním návrhu. Povinnost vylíčit v insolvenčním návrhu rozhodující skutečnosti, které osvědčují úpadek dlužníka nebo jeho hrozící úpadek, není splněna tím, že insolvenční navrhovatel ohledně těchto skutečností odkáže na listinný důkaz, který připojí k insolvenčnímu návrhu jako přílohu“.*⁶² Vylíčením rozhodujících skutečností osvědčujících úpadek dlužníka v insolvenčním návrhu se zabývá usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 26. 2. 2009, sp. zn. KSOS 16 INS 4118/2008, 2 VSOL 43/2009-A. V tomto rozhodnutí Vrchní soud v Olomouci k obsahové náležitosti vylíčení rozhodujících skutečností osvědčujících úpadek dlužníka v insolvenčním návrhu uvedl, že *„není podmínkou projednatelnosti dlužníkovy insolvenčního návrhu, aby v něm u každého konkrétního závazku vždy uvedl, kdy a jakým způsobem nastala jeho splatnost, ani to, kdy každý z těchto závazků přestal hradit, příp. kdy uhradil poslední splátku“.*⁶³

Ustanovení § 103 odst. 3 poté stanoví, že insolvenční návrh musí být insolvenčnímu soudu předložen v potřebném počtu stejnopisů tak, aby jeden stejnopis zůstal u insolvenčního soudu a aby každý, komu se doručuje, dostal jeden stejnopis. V návaznosti na odstavec 4 předmětného ustanovení, které stanoví, že insolvenční návrh se doručuje pouze dlužníkovi, vyplývá, že v případě insolvenčního návrhu dlužníka, se bude insolvenční návrh podávat pouze v jednom vyhotovení. To je odlišné od insolvenčního návrhu věřitele, který se podává ve dvou vyhotoveních, z nichž jedno je určeno pro potřeby soudu a druhé se doručuje dlužníkovi do vlastních rukou.

⁶¹ KUČERA, F. *Zákon o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon) s judikaturou a souvisejícími předpisy*, Praha: C. H. Beck 2009, st. 50

⁶² KUČERA, F. *Zákon o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon) s judikaturou a souvisejícími předpisy*, Praha: C. H. Beck 2009, st. 51

⁶³ KUČERA, F. *Zákon o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon) s judikaturou a souvisejícími předpisy*, Praha: C. H. Beck 2009, st. 52

K insolvenčnímu návrhu je insolvenční navrhovatel též povinen připojit předepsané přílohy a listinné důkazy, jichž se dovolává. InsZ ve svém ustanovení § 103 odst. 3, poslední věta, výslovně stanoví, že přílohy a listiny nejsou součástí insolvenčního návrhu. Povinné přílohy u věřitelského návrhu stanoví § 105 InsZ a u dlužnického návrhu pak § 104 Insz. Těmto se budu věnovat v následující kapitole.

6.1.2. Insolvenční návrh věřitele a jeho náležitosti

Jak jsem již uvedla výše je vedle dlužníka osobou oprávněnou podat insolvenční návrh věřitel dlužníka. Tato aktivní legitimace věřitele vyplývá z ustanovení § 97 odst. 3 InsZ. Speciální požadavek na věřitelský insolvenční návrh stanovuje § 105 InsZ, který uvádí, že věřitel je povinen v insolvenčním návrhu doložit, že má proti dlužníkovi splatnou pohledávku, a k návrhu připojit její přihlášku, což navazuje na ustanovení § 103 odst. 2, které stanoví, že v případě věřitelského insolvenčního návrhu je věřitel povinen uvést skutečnosti, které jej opravňují takovýto návrh insolvenčnímu soudu podat. V případě § 105 InsZ se již ale nejedná o splnění podmínky tvrzení, kterými by dle § 103 odst. 2 InsZ uváděl skutečnosti, z nichž vyplývá, že on sám má pohledávku za dlužníkem, ale o splnění povinnosti důkazní. *Doložením splatné pohledávky věřitel prokazuje ve smyslu § 97 odst. 3 InsZ své oprávnění podat insolvenční návrh a současně zčásti naplňuje základní předpoklad podmiňující vydání rozhodnutí o úpadku, neboť zjištění existence splatné pohledávky navrhovatele má význam jakožto jedno ze zjištění potřebných k osvědčení úpadku dlužníka.*⁶⁴

Věřitel by měl tedy k insolvenčnímu návrhu připojit veškeré listiny, které budou prokazovat existenci jeho splatné pohledávky, aby o ní nebylo pochyb. Současně věřitel k insolvenčnímu návrhu přikládá přihlášku této své splatné

⁶⁴ ZELENKA, J. et. al. *Insolvenční zákon: poznámkové vydání s důvodovou zprávou, nařízením Rady ES 1346/2000 a prováděcími předpisy*, 2. vyd. Praha: Linde Praha a. s., 2008, s. 179

pohledávky, na základě které se domáhá prohlášení úpadku dlužníka. Nemůže se ovšem jednat o pouhý opis insolvenčního návrhu, ale o precizní vymezení pohledávky věřitele za dlužníkem. Náležitosti přihlášky upravuje § 174 a násl. InsZ. Přihláška pohledávky se podává dle § 176 na formuláři, který je k dispozici na internetovém portálu Ministerstva spravedlnosti⁶⁵ a musí kromě obecných náležitostí stanovených v § 42 odst. 4 OSŘ obsahovat důvod vzniku pohledávky a její výši. Věřitel bude v přihlášce přihlašovat jak jistinu pohledávky, tak také její příslušenství, a to ke dni podání přihlášky. Důvodem vzniku pohledávky se pak rozumí skutečnosti, na základě kterých došlo k jejímu vzniku. Do přihlášky věřitel uvede také, zda se jedná o pohledávku zajištěnou, nezajištěnou, vykonatelnou, nevykonatelnou, apod.

V případě, že by insolvenční návrh věřitele neobsahoval tyto zákonem požadované přílohy nebo v případě, kdy by tyto přílohy nesplňovaly požadované náležitosti, určí insolvenční soud navrhovateli lhůtu k doplnění insolvenčního návrhu, kdy tato lhůta nesmí být delší než 7 dní. V případě, kdy by insolvenční návrh na základě takovéto výzvy insolvenčního soudu nebyl náležitě doplněn, bude insolvenčním soudem odmítnut.⁶⁶

Na podporu výše uvedeného uvádím rozhodnutí Vrchního soudu v Praze ze dne 31. 3. 2009, sp.zn. KSUL 43 INS 384/2008, 1 VSPH 7/2008-A (R 12/2008), ve kterém Vrchní soud v Praze uvedl, že *jestliže věřitel jako insolvenční navrhovatel ani přes řádnou výzvu nedoplní insolvenční návrh o řádnou přihlášku své pohledávky v zákonem předepsané formulářové podobě (§ 176 InsZ), insolvenční soud odmítne insolvenční návrh podle § 128 odst. 2 InsZ.*⁶⁷

K insolvenčnímu návrhu musí věřitel přistupovat velmi obezřetně, a to z důvodu jeho odpovědnosti založené na základě ustanovení § 147 InsZ. Věřitel dle tohoto ustanovení nese odpovědnost za výsledek jeho návrhu. Jedná se o

⁶⁵ <https://isir.justice.cz/isir/ueu/formulare.do>

⁶⁶ § 128 odst. 2 InsZ

⁶⁷ srov. blíže rozhodnutí Vrchního soudu v Praze ze dne 31. 3. 2009, sp.zn. KSUL 43 INS 384/2008, 1 VSPH 7/2008-A (R 12/2008)

právo dlužníka nebo jiného dlužníkovu věřitele proti insolvenčnímu navrhovateli uplatňovat právo na náhradu škody nebo jiné újmy, která mu vznikla zahájením insolvenčního řízení a opatřeními přijatými v jeho průběhu, a to v případech zastavení insolvenčního řízení nebo odmítnutí či zamítnutí insolvenčního návrhu.⁶⁸

6.1.3. Insolvenční návrh dlužníka a jeho náležitosti

Dlužník, který je právnickou osobou nebo fyzickou osobou – podnikatelem je na základě ustanovení § 98 InsZ povinen podat insolvenční návrh bez zbytečného odkladu poté, co se dozvěděl nebo při náležitě pečlivosti dozvědět měl o svém úpadku. Tuto povinnost má i tehdy, jestliže byl zastaven výkon rozhodnutí prodejem jeho podniku nebo exekuce podle OSŘ proto, že cena jeho majetku náležejícího k podniku nepřevyšuje výši závazků náležejících k podniku. To neplatí, má-li dlužník ještě jiný podnik. Tuto povinnost mají také zákonní zástupci dlužníka a jeho statutární orgán a likvidátor právnické osoby v likvidaci, kdy tuto povinnost má každý z nich, je-li oprávněn jednat za dlužníka samostatně. Zákon rovněž stanoví, že tato povinnost není splněna, bylo-li řízení o insolvenčním návrhu vinou navrhovatele zastaveno nebo byl-li insolvenční návrh odmítnut.

Za předpokladu vzniklé krizové situace není tedy jen pouhým oprávněním dlužníka možnost podání insolvenčního návrhu, ale též jeho povinností. Důvodem této zákonné povinnosti je dle mého názoru obava z možného krácení věřitelů, neboť tím, že dojde ke vzniku finančních potíží, které nebudou včas řešeny, bude docházet k postupnému navyšování závazků dlužníka a tím ke stále více se snižující míře uspokojení jednotlivých věřitelů. Předmětné ustanovení § 98 InsZ řeší také případ, kdy by mohl být insolvenční návrh podán dlužníkem jen zcela formálně, např. bez zákonných náležitostí, bez zaplacení zálohy, apod. Takový insolvenční návrh by poté nebyl považován za splnění

⁶⁸ ZELENKA, J. et. al. *Insolvenční zákon: poznámkové vydání s důvodovou zprávou, nařízením Rady ES 1346/2000 a prováděcími předpisy*, 2. vyd. Praha: Linde Praha a. s., 2008, s. 180

povinnosti podat insolvenční návrh. S tím souvisí také jakási „hrozba“ pro dlužníka stanovená ustanovením § 99 InsZ, které se zabývá odpovědností za škodu, která vznikla porušením povinnosti podat insolvenční návrh.

Vedle obecných náležitostí insolvenčního návrhu, které jsem vyjmenovala v předešlé kapitole, musí dlužnický insolvenční návrh obsahovat také přílohy, které jsou uvedeny v § 104 InsZ. Jedná se o přílohy, které musí být k insolvenčnímu návrhu dlužníka připojeny a je na ně kladena zvláštní pozornost. Důvodem této zvláštní pozornosti je informační hodnota těchto materiálů, která by v případě poctivého přístupu dlužníka měla mít za následek efektivní řešení dlužníkovy úpadku a která by měla zajistit rychlý postup insolvenčního soudu.

Dlužník je tedy k insolvenčnímu návrhu povinen připojit:

- a) seznam svého majetku včetně svých pohledávek s uvedením svých dlužníků,
- b) seznamy svých závazků s uvedením svých věřitelů,
- c) seznam svých zaměstnanců,
- d) listiny, které dokládají úpadek nebo hrozící úpadek.⁶⁹

V § 104 odst. 2, 3 a 4 InsZ jsou pak rozpracovány náležitosti jednotlivých seznamů, které musí být k insolvenčnímu návrhu dlužníka připojeny. Důležitým je zejména seznam majetku, kdy jeho náležitosti jsou v InsZ uvedeny velmi podrobně. Seznam majetku je velmi důležitý, neboť jakékoliv zatajování majetkové situace dlužníka by vedlo ke zkrácení věřitelů. Z tohoto důvodu je také zákonem vyžadováno, aby dlužník tyto listiny podepsal a výslovně uvedl, že jsou správné a úplné.⁷⁰ V případě, kdy by došlo ke zkreslení údajů uvedených v seznamu majetku, může být dlužník vystaven obvinění z podezření ze spáchání trestného činu poškozování věřitele, jak uvádí § 227 TZ. Dlužník je v seznamu majetku povinen označit jednotlivě svůj majetek,

⁶⁹ § 104 odst. 1 InsZ

⁷⁰ § 104 odst. 4, věta poslední

včetně pohledávek, u kterých uvede jejich výši, právní titul a výslovně se vyjádří k jejich dobytosti. V případě, že je ohledně některého majetku nebo pohledávky vedeno soudní nebo jiné řízení, je dlužník povinen takové řízení v seznamu majetku označit.

Následující odstavec § 104 InsZ se zabývá náležitostmi seznamu závazků dlužníka, kdy je dlužník v tomto seznamu povinen označit své závazky a také osoby, o kterých je mu známo, že proti němu mají či uplatňují jakákoliv jiná majetková práva. Zároveň se k pohledávkám svých věřitelů musí vyjádřit, zda je popírá co do důvodu nebo co do výše a uvést důvod takového tvrzení. Zákon dále dlužníkovi stanoví povinnost označit pohledávky zajištěné a způsob jejich zajištění.⁷¹ Stejně jako k seznamu majetku, tak i k seznamu závazků je dlužník povinen připojit prohlášení o tom, že je tento seznam úplný a správný a tento seznam podepsat. K seznamu závazků a k vyjádření dlužníka o případném popření či nepopření těchto závazků či o jejich zajištění, se vyjádřil Vrchní soud v Olomouci ve svém rozhodnutí pod sp. zn. KSBR 39 INS 1564/2008, 1 VSOL 72/2008-1-22. Ve svém rozhodnutí uvedl, že *pokud dlužník v seznamu závazků neuvedl nic o popření v seznamu uvedených pohledávek a neuvedl nic o jejich zajištění, vyplývá z něj, že tyto pohledávky nepopírá a že zajištěny nejsou. Údaje o popření a o zajištění, popřípadě popření zajištění, musí dlužník v seznamu výslovně uvést, jen pokud tyto skutečnosti nastaly, a není třeba uvádět, že nenastaly.*⁷²

Jak jsem uvedla výše v případě hrozícího úpadku dlužníka, může insolvenční návrh podat pouze dlužník. K absenci vylíčení skutečností osvědčující jeho úpadek se vyjádřil Vrchní soud v Praze svým rozhodnutím ze dne 17. 7. 2009, sp. zn. KSLB 76 INS 2738/2009, 1 VSPH 329/2009-A-13, který vyslovil, že *jestliže je z obsahu dlužníkovra návrhu zřejmá nejenom existence dvou věřitelů, ale i to, že se jím domáhá řešení úpadku budoucího ve smyslu § 3 odst. 4 InsZ, k čemuž vylíčil potřebné skutečnosti, není zásadně na místě takový návrh*

⁷¹ blíže viz. § 104 odst. 3 InsZ

⁷² KOTOUČOVÁ, J. et. al. *Zákon o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon) – komentář*, 1. vyd. 2010, C. H. Beck 2010, st. 211

odmítat dle § 128 odst. 1 InsZ proto, že neuvedl skutečnosti osvědčující jeho úpadek.⁷³

6.2. Podmínky řízení na straně soudu

Pravomoc insolvenčního soudu

Pravomoc soudu je jednou z tzv. podmínek řízení, tj. podmínek, za nichž může soud jednat a rozhodnout o věci. *Splnění této podmínky zkoumá soud i bez návrhu v kterémkoliv stadiu řízení. Nedostatek pravomoci soudu patří k neodstranitelnému nedostatku podmínek řízení. Zjistí-li proto soud, že věc nespadá do jeho pravomoci, řízení usnesením zastaví.*⁷⁴

Obecně se pravomocí soudů rozumí souhrn oprávnění a povinnosti, které zákon soudům svěřuje k výkonu jejich činnosti. Do soudní pravomoci náleží výkon soudnictví ve věcech trestních, ve věcech občanskoprávních a ve věcech správních. Civilní pravomoc soudů je pak upravena v § 7 odst. 1 OSŘ. tak, že v občanském soudním řízení soudy projednávají a rozhodují spory a jiné právní věci, které vyplývají z občanskoprávních, pracovních, rodinných a obchodních vztahů, pokud je neprojednávají a nerozhodují o nich podle zákona jiné orgány. Vedle věcí občanskoprávních projednávají a rozhodují soudy v občanském soudním řízení i jiné věci, stanoví-li tak zákon. Patří sem např. řízení o žalobách proti pravomocným rozhodnutím správního orgánu ve věcech vyplývajících z občanskoprávních, pracovních, rodinných a obchodních vztahů.⁷⁵

V § 9 InsZ jsou vyjmenovány procesní subjekty insolvenčního řízení, kdy pod bodem a) tohoto ustanovení InsZ stanoví jako jeden z procesních subjektů insolvenční soud. V souvislosti s tímto ustanovením je zcela zřejmé, že InsZ určuje jako pravomocný soud pro vedení insolvenčního řízení právě soud

⁷³ KUČERA, F. *Zákon o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon) s judikaturou a souvisejícími předpisy*, Praha: C. H. Beck 2009, st. 51

⁷⁴ http://www.sagit.cz/pages/lexikonheslatxt.asp?cd=151&typ=r&levelid=oc_335.htm

⁷⁵ § 7 OSŘ

insolvenční. Není tedy možné vést insolvenční řízení před jiným soudem či dokonce rozhodcem. Podmínkou prohlášení konkursu je tedy v souvislosti s výše uvedeným existence insolvenčního soudu, před kterým insolvenční řízení proběhne.

Příslušnost insolvenčního soudu

Určením civilní soudní pravomoci se obecně stanoví, které věci mají soudy v rámci civilního procesu projednávat a rozhodovat, ale neurčuje, jaký soud v rámci soudní soustavy se má danou věcí zabývat. Tímto určením se zabývají ustanovení OSŘ o příslušnosti soudů. Pravidla pro určování příslušnosti soudů mají zajistit, aby proces proběhl u soudu, u kterého proběhne rychle a bude mít k vedení řízení nejlepší předpoklady.⁷⁶ Příslušnost soudů obecně členíme na příslušnost:

- a) věcnou
- b) místní
- c) funkční

Věcná příslušnost určuje soud, který je oprávněn projednat a rozhodnout příslušnou věc jako soud prvního stupně. OSŘ stanovuje věcnou příslušnost soudů v § 9, kdy v odstavci 4 tohoto ustanovení určuje krajské soudy jakožto soudy prvního stupně pro insolvenční řízení. Z toho vyplývá, že pouze u krajského soudu může být zahájeno insolvenční řízení a jen krajský soud může prohlásit konkurs na majetek dlužníka. Pro případ, že by byl insolvenční návrh podán u jiného než krajského soudu, nebude insolvenční řízení zahájeno. K jeho zahájení dojde až dnem, kdy takový návrh bude předán příslušnému krajskému soudu.

⁷⁶ WINTEROVÁ, A. et. al., *Civilní právo procesní*, 5. vyd., Praha 2008, Linde Praha a. s., st. 121

*Místní příslušnost vymezuje rozsah působnosti mezi jednotlivými soudy téhož druhu.*⁷⁷ Místní příslušnost se pak člení na obecnou místní příslušnost a zvláštní místní příslušnost, která se ještě dále dělí na zvláštní místní příslušnost výlučnou a na výběr danou.⁷⁸ V rámci insolvenčního řízení se dle § 84 OSŘ uplatní obecná místní příslušnost, která je určena dle obecného soudu dlužníka. Vzhledem ke skutečnosti, že věcně příslušným soudem pro insolvenční řízení je krajský soud, bude dle ustanovení § 85a obecným soudem dlužníka ten krajský soud, v jehož obvodu je obecný soud účastníka, kdy tímto obecným soudem je vždy okresní soud, resp. soud jemu na roveň postavený (v Praze jsou to obvodní soudy v jednotlivých městských částech a v Brně pak Městský soud). Při určování obecného soudu dlužníka, budeme vycházet z ustanovení § 85 OSŘ, který určuje, jaký soud je obecným soudem pro fyzické osoby, fyzické osoby – podnikatele, právnické osoby apod. Pro fyzickou osobu tak bude obecným soudem ten okresní soud, v jehož obvodu má bydliště, a nemá-li bydliště, okresní soud, v jehož obvodu se zdržuje. V případě, že by fyzická osoba měla bydliště na více místech, pak budou jejím obecným soudem všechny okresní soudy, v jejichž obvodu bydlí s úmyslem zdržovat se tam trvale. Obecný soud fyzické osoby – podnikatele ve věcech vyplývajících z jejich obchodních vztahů bude okresní soud, v jehož obvodu má místo podnikání. V případě, že by tato fyzická osoba – podnikatel místo podnikání neměla, bude se její obecný soud určovat dle pravidel pro fyzickou osobu. Obecným soudem právnické osoby pak bude okresní soud, v jehož obvodu má tato právnická osoba své sídlo.⁷⁹

V souvislosti s místní příslušností považuji za důležité zmínit, že nedostatek místní příslušnosti nemá za následek nezahájení insolvenčního řízení. To znamená, že bude-li insolvenční návrh podán ke krajskému soudu, jakožto věcně příslušnému, avšak místně nepříslušnému, bude insolvenční řízení zahájeno dnem podání tohoto návrhu.

⁷⁷ SCHELLEOVÁ, I. et. al., *Civilní proces*, Praha 2006, Eurolex Bohemia a. s., st. 284

⁷⁸ SCHELLEOVÁ, I. et. al., *Civilní proces*, Praha 2006, Eurolex Bohemia a. s., st. 285

⁷⁹ srov. § 85 OSŘ

Dojde-li v průběhu insolvenčního řízení ke změně rozhodných skutečností, které založily věcnou a místní příslušnost soudu, nebude se k nim přihlížet. Zde se totiž uplatní zásada perpetuatio fori upravená v § 11 odst. 1 OSŘ, která stanoví, že pro určení věcné a místní příslušnosti jsou až do skončení řízení rozhodné okolnosti, které zde byly v době jeho zahájení.

6.3. Podmínky řízení na straně účastníků

Na otázku, kdo je účastníkem insolvenčního řízení, nám dává odpověď § 14 odst. 1 InsZ. Tento stanovuje, že účastníkem insolvenčního řízení je dlužník a věřitelé, kteří uplatňují své právo vůči dlužníkovi. Tímto uplatňováním práva věřitelů se myslí zejména podání přihlášky pohledávky k insolvenčnímu soudu. Výjimku pak tvoří věřitelé, kteří nepodávají přihlášku pohledávky za dlužníkem, což upravuje § 165 a násl. InsZ a dále uplatňování pohledávek za majetkovou podstatou a pohledávek jim na roveň postavených u insolvenčního správce, což upravuje § 203 a násl. InsZ. V rámci insolvenčního procesu je vyžadováno, aby účastník řízení měl jednak způsobilost být účastníkem řízení, tzv. právní subjektivitu a procesní způsobilost, tzv. procesní subjektivitu.

Způsobilost být účastníkem řízení je totožná se způsobilostí mít procesní práva a povinnosti a ta splývá s občanskoprávní způsobilostí mít práva a povinnosti.⁸⁰ V ustanovení § 19 OSŘ je stanoveno, že způsobilost být účastníkem řízení má ten, kdo má způsobilost mít práva a povinnosti. Fyzické osobě vzniká způsobilost mít práva a povinnosti narozením⁸¹ a zaniká smrtí fyzické osoby. Jedná se o základní lidské právo, které je zakotveno v čl. 5 Listiny základních práv a svobod a které náleží jakékoliv fyzické osobě. Právnickým osobám je občanským zákoníkem také přiznávána právní subjektivita⁸², kdy rovněž stanoví, jaké subjekty se za právnickou osobu považují. Obecně platí, že ten, kdo je právnickou osobou, je subjektem práva, a že takový subjekt má

⁸⁰ SCHELLEOVÁ, I. et. al., *Civilní proces*, Praha 2006, Eurolex Bohemia a. s., st. 291

⁸¹ § 7 ObčZ

⁸² § 18 ObčZ

způsobilost k právům a povinnostem jako celek (jako jediná a jednotná instituce).⁸³

V rámci insolvenčního řízení vystupují na straně dlužníka i věřitele jak osoby fyzické, tak osoby právnické. Je povinností insolvenčního soudu zkoumat, zda jsou nositeli oné právní subjektivity. Její neexistence zjištěná u kteréhokoliv účastníka řízení je neodstranitelným nedostatkem podmínky insolvenčního řízení. V případě, kdy by byl podán insolvenční návrh osobou nezpůsobilou být účastníkem řízení či proti takové osobě, bude takový návrh insolvenčním soudem odmítnut dle ustanovení § 128 odst. 1 InsZ. Jako příklad si lze představit podání insolvenčního návrhu na dlužníka – fyzickou osobu, která již zemřela nebo na právnickou osobu, která již zanikla. V případě odmítnutí insolvenčního návrhu dle tohoto ustanovení nebude účastník řízení ani dle ustanovení § 43 odst. 1 OSŘ vyzván k opravě či doplnění insolvenčního návrhu, což stanovuje také § 128 odst. 1 InsZ.

Lze tedy shrnout, že předpokladem prohlášení konkursu je naplnění požadavku způsobilosti být účastníkem insolvenčního řízení. Její nedostatek je neodstranitelný a má za následek nemožnost prohlášení konkursu.

Procesní způsobilostí se rozumí způsobilost vykonávat samostatně procesní úkony, neboli způsobilost jednat samostatně před soudem. Způsobilost být účastníkem řízení je tedy předpokladem procesní způsobilosti.⁸⁴ Z výše uvedeného vyplývá, že ten, kdo má procesní způsobilost má také způsobilost být účastníkem řízení, opačně to však neplatí. Na otázku, kdo má procesní způsobilost, nám odpoví OSŘ ve svém ustanovení § 20 odst. 1. Ten stanoví, že každý může před soudem jako účastník samostatně jednat v tom rozsahu, v jakém má způsobilost vlastními úkony nabývat práv a brát na sebe povinnosti (způsobilost k právním úkonům).

⁸³ ŠVESTKA, JEHLIČKA, ŠKÁROVÁ, SPÁČIL et. al. *Občanský zákoník – komentář*, 10. jubilejní vyd. 2006, Praha: C. H. Beck, st. 161

⁸⁴ SCHELLEOVÁ, I. et. al., *Civilní proces*, Praha 2006, Eurolex Bohemia a. s., st. 294

Způsobilost fyzické osoby vlastními právními úkony nabývat práv a brát na sebe povinnosti vzniká v plném rozsahu zletilostí.⁸⁵ Zletilost se nabývá dvojnásobným způsobem, a to dovršením osmnáctého roku a před tímto dovršením se nabývá zletilosti uzavřením manželství. Způsobilost k právním úkonům může být omezena nebo jí může být fyzická osoba zbavena zcela.

U právnických osob vzniká způsobilost k právním úkonům, a tedy i procesní způsobilost, dnem zápisu do obchodního nebo jiného zákonem určeného rejstříku, pokud zákon nestanoví něco jiného a zaniká dnem výmazu z příslušného rejstříku. Právnické osoby ovšem konají právní úkony jen prostřednictvím fyzických osob, což je upraveno v § 21 OSŘ.

Obecně platí, že soud je povinen zkoumat i tuto podmínku řízení. Ovšem na rozdíl od nedostatku způsobilosti být účastníkem řízení, který je neodstranitelnou podmínkou řízení, nedostatek procesní způsobilosti lze v určitých případech zhojit.⁸⁶ Soud má dle ustanovení § 104 OSŘ povinnost nedostatek této podmínky odstranit tím, že učiní vhodná opatření. K zastavení řízení by došlo pouze za předpokladu, kdyby ani za užití vhodných opatření k odstranění nedostatku podmínky řízení nedošlo.

V rámci insolvenčního řízení se může nedostatek způsobilosti k právním úkonům vyskytnout jak na straně dlužníka, tak taky na straně věřitele. Insolvenční návrhovač (ať již dlužník nebo věřitel) musí být vždy procesně způsobilý, neboť insolvenční řízení lze zahájit pouze na návrh. Je možné si např. představit, že insolvenční návrh bude podaný nezletilou fyzickou osobou nebo osobou právnickou, která zatím nebyla zapsána do příslušného registru. V takovém případě by insolvenční soud musel návrh odmítnout. Taková vada povede k tomu, že insolvenční návrh bude neprojednatelný ze strany soudu a nebude tak splněna jedna z podmínek prohlášení konkursu.

⁸⁵ Srov. blíže § 8 ObčZ

⁸⁶ Srov. blíže § 104 odst. 2 OSŘ

Dlužník, jakožto účastník insolvenčního řízení, musí být také procesně způsobilý. Dojde-li v průběhu insolvenčního řízení ke ztrátě nebo omezení procesní způsobilosti dlužníka, bude se aplikovat výše zmíněné ustanovení § 104 odst. 2 OSŘ a insolvenční soud učiní vhodná opatření k tomu, aby byl nedostatek procesní způsobilosti odstraněn. Půjde tedy především o zajištění řádného zastoupení této osoby.

Díky možnosti řádného zastoupení procesně nezpůsobilé osoby se jedná o zásadní rozdíl od nedostatku být účastníkem řízení, který odstranit nelze. Řádné zastoupený účastník řízení může zahájit a vystupovat v řízení i v případě, kdy je procesně nezpůsobilý. Toto řádné zastoupení je pak podmínkou řízení u osob procesně nezpůsobilých.

Jak dlužník, tak také věřitel, se mohou na základě své vlastní vůle dát zastoupit na základě plné moci. Jedná se o dobrovolné rozhodnutí procesně způsobilých účastníků řízení, kdy je výhodou, že oni sami se nemusí účastnit na jednání a činit právní úkony (samozřejmě za předpokladu udělení plné moc pro celé řízení). Bude-li taková zplnomocněná osoba podávat insolvenční návrh za zmocnitele, je povinna k tomuto insolvenčnímu návrhu podat důkaz, kterým prokáže, že je oprávněn insolvenčního navrhovatele zastupovat (tzn. plnou moc). V případě, že by insolvenční návrh tuto plnou moc neobsahoval, bude insolvenčním soudem odmítnut dle ustanovení § 128 odst. 1 InsZ.

6.4. Zásada *Ne bis in idem*

Civilní řízení je ovládáno určitými zásadami a principy, které je třeba dodržovat i v rámci insolvenčního řízení. Podmínky, které mohou mít vliv na prohlášení konkursu je právní princip „*Ne bis in idem*“ (ne dvakrát o tomtéž). K tomuto principu se vztahují další dvě procesní podmínky, a to:

- 1) podmínka litispendence, která znamená, že projednání a rozhodnutí věci brání překážka již probíhajícího řízení v téže věci,

- 2) podmínka *res iudicata*, která znamená, že projednání a rozhodnutí věci brání překážka věci rozhodnuté.

Překážku *litispendence* upravuje § 83 OSŘ, kdy stanoví, že zahájení řízení brání tomu, aby o téže věci probíhalo u soudu jiné řízení. Tedy stejně tak, jak překážka *litispendence* brání spornému řízení, tak je i procesním předpokladem insolvenčního řízení požadavek, aby se konal pouze u jediného soudu. Je nepřijatelné, aby se proti témuž dlužníkovi konalo konkurzní řízení současně u dvou nebo více soudů. I této podmínky si musí insolvenční soud všimnout z moci úřední po celou dobu řízení. Promítnutí této zásady v InsZ můžeme sledovat zejména v § 107 InsZ, který ve svém odst. 1 stanoví, že další insolvenční návrh podaný na majetek téhož dlužníka dříve, než insolvenční soud vydá rozhodnutí o úpadku, se považuje za přistoupení k řízení, kdy osoba která takový návrh podala, se považuje za dalšího insolvenčního navrhovatele.

Res iudicata, jakožto překážka věci rozsouzené je procesní překážkou sporného řízení, kdežto pro insolvenční řízení neplatí. Ať bylo insolvenční řízení zrušeno z jakéhokoli důvodu, lze je bez překážky podáním insolvenčního návrhu proti témuž dlužníkovi pro tytéž pohledávky znovu zahájit.

7. Zákonné překážky prohlášení konkursu

Zákonné překážky prohlášení konkursu jsou taková ustanovení InsZ, která v určitých případech prohlášení konkursu zcela zakazují, anebo jej povolují pouze v určitých případech a v určité době.⁸⁷ Takovou překážkou je jednak existence subjektů, jež InsZ ze své působnosti vylučuje, a také institut moratoria.

⁸⁷ ZOULÍK, F. *Zákon o konkurzu a vyrovnaní – komentář*, 3. vyd., Praha 1998, C. H. Beck, st. 86

InsZ ve svém ustanovení § 6 podrobně vyjmenovává subjekty, na které se ustanovení InsZ nepoužije. V odst. 1 tohoto ustanovení určuje subjekty, vůči nimž nelze použít ustanovení InsZ nikdy. Jedná se zejména o:

- a) Stát,
- b) Územní samosprávný celek,
- c) Českou národní banku,
- d) Všeobecnou zdravotní pojišťovnu ČR,
- e) Fond pojištění vkladů,
- f) Garanční fond obchodníků s cennými papíry,
- g) Veřejné neziskové ústavní zdravotnické zařízení, zřízené podle zvláštního zákona,⁸⁸
- h) veřejnou vysokou školu,
- i) právnickou osobu, jestliže stát nebo vyšší územní samosprávný celek před zahájením insolvenčního řízení převzal všechny její dluhy nebo se za ně zaručil.

Z dikce ustanovení § 6 odst. 1 InsZ vyplývá, že u těchto subjektů není možné nikdy zahájit insolvenční řízení a tedy prohlásit konkurs.

Užití InsZ není obecně vyloučeno vůči další skupině subjektů vyjmenovaných v § 6 odst. 2 InsZ, u nichž je však zapotřebí naplnit některou podmínku. Jde o finanční instituce, u nichž je možnost podrobit je režimu InsZ podmíněna ztrátou licence či obdobného povolení, dále o zdravotní pojišťovny s užitím InsZ podmíněného ztrátou povolení k provádění veřejného zdravotního pojištění. Poslední výjimkou z užití InsZ jsou politické strany či politická hnutí, u nich je zákonnou výjimkou bránící užití InsZ období vyhlášených voleb.⁸⁹ U těchto subjektů lze tedy použít InsZ jen po určitou dobu. V případě, když by byl

⁸⁸ Zákon č. 245/2006 Sb., o veřejných neziskových ústavních zdravotnických zařízeních a o změně některých zákonů, ve znění nálezu Ústavního soudu vyhlášeného pod č. 83/2006 Sb.

⁸⁹ KOZÁK, J.; BUDÍN, P.; DADAM, A.; PACHL, L. *Insolvenční zákon a předpisy související. Nařízení rady (ES) o úpadkovém řízení*. Komentář. Praha : ASPI, a. s., 2008, st. 13

insolvenční návrh podaný v době, po kterou nelze použít InsZ, došlo by k vydání zamítavého rozhodnutí dle § 143 odst. 1 InsZ.

Pro případ, že by došlo k podání insolvenčního návrhu a jako dlužník by byl označen subjekt uvedený v ustanovení § 6 InsZ, bude insolvenční návrh dle § 143 odst. 1 InsZ usnesením zamítnut, neboť nebudou splněny zákonem stanovené předpoklady pro vydání rozhodnutí o úpadku.

Překážkou rozhodnutí o úpadku a tedy i prohlášení konkursu je institut moratoria, který je upraven v § 115 až § 127 InsZ. Jedná se o institut, který má dlužníka chránit před jeho věřiteli a také před hrozícím rozhodnutím o úpadku. Prohlášením moratoria je dlužníkovi poskytnut určitý časový úsek, během kterého by se měl snažit překlenout svůj úpadek. Institut moratoria se vztahuje pouze na dlužníky - podnikatele, kdy tento dlužník nesmí být v likvidaci. Návrh na vyhlášení moratoria může podat dlužník – podnikatel do 7 dní ode dne podání dlužnického insolvenčního návrhu nebo do 15 dní ode dne doručení věřitelského insolvenčního návrhu soudu.⁹⁰ Dlužník – podnikatel je v případě hrozícího úpadku oprávněn dle § 125 InsZ podat návrh na moratorium také v době před zahájením insolvenčního řízení. *Tato úprava vychází z myšlenky, že přímé zahájení insolvenčního řízení by samo o sobě mohlo vést k poklesu hodnoty dlužníkovy majetku.*⁹¹ Moratorium je časově omezené. Může trvat nejdéle po dobu 3 měsíců, kdy na návrh dlužníka jej lze prodloužit nejdéle o 30 dní za splnění zákonem stanovených podmínek.⁹² K návrhu na moratorium je dlužník povinen připojit stejné seznamy a listiny, které je povinen připojit k insolvenčnímu návrhu, dále pak také poslední účetní závěrku a písemné prohlášení většiny jeho věřitelů, že s vyhlášením moratoria souhlasí, kdy jejich podpis na tomto prohlášení musí být úředně ověřen. Tato většina je počítána podle výše jejich pohledávek za dlužníkem, tzn. může se jednat např. pouze o dva věřitele, jejichž pohledávky představují 51% hodnoty veškerých pohledávek

⁹⁰ Srov. blíže § 115 InsZ

⁹¹ ZELENKA, J. et. al. *Insolvenční zákon: poznámkové vydání s důvodovou zprávou, nařízením Rady ES 1346/2000 a prováděcími předpisy*, 2. vyd. Praha: Linde Praha a. s., 2008, s. 211

⁹² Srov. blíže § 119 InsZ

za dlužníkem. Z toho vyplývá, že moratorium nemá sloužit k tomu, aby dlužník před svými věřiteli unikl, ale k tomu, aby s hlavními věřiteli mohl vyjednávat o řešení úpadku či hrozícího úpadku. *Úprava moratoria umožňuje dlužníku v omezené míře přednostně plnit splatné závazky a klíčovým dodavatelům zakazuje ukončit dodávky dlužníku, plní-li dlužník alespoň ty závazky, jejichž plnění InsZ povoluje.*⁹³ *V případném následujícím insolvenčním řízení jsou pohledávky takových věřitelů pohledávkami za podstatou.*⁹⁴

Insolvenční soud pak dle ustanovení § 117 o návrhu na vyhlášení moratoria rozhodne do konce pracovního dne nejbližší následujícího po dni, kdy mu takový návrh došel, přičemž se neuplatní ustanovení § 43 OSŘ o odstraňování neúplností návrhu, což je dáno krátkou lhůtou pro rozhodnutí o návrhu na moratorium. Dojde-li tedy návrh na moratorium insolvenčnímu soudu ve čtvrtek, je povinen rozhodnout do konce pátku, dojde-li v pátek, je povinen rozhodnout do konce pondělí.

Zásadním účinkem vyhlášení moratoria v souvislosti s podmínkami prohlášení konkursu, je dle § 120 odst. 1 InsZ ten, že po jeho dobu nelze vydat rozhodnutí o úpadku. Tím je také zabráněno vydání rozhodnutí o prohlášení konkursu na majetek dlužníka.

Zánik moratoria, a tedy i odpadnutí překážky rozhodnutí o úpadku dlužníka, upravuje § 124 InsZ. Prvním z důvodů zániku moratoria je uplynutí doby, na kterou bylo vyhlášeno. Před uplynutím této doby může zaniknout na základě soudního rozhodnutí o jeho zrušení. Insolvenční soud zruší moratorium na návrh většiny věřitelů počítané podle výše jejich pohledávek nebo i bez návrhu, jestliže dlužník uvedl v návrhu na moratorium nepravdivé údaje nebo sledoval nepoctivý záměr. Moratorium může také zaniknout i tím, že insolvenční soud zamítne nebo odmítne insolvenční návrh anebo řízení o něm zastaví.⁹⁵ Jedná-li

⁹³ Srov. blíže § 122 InsZ

⁹⁴ RICHTER, T. *Insolvenční právo*, 1. vyd. Praha : ASPI, Wolters Kluwer, 2008, st. 227

⁹⁵ Srov. blíže § 124 InsZ

se o moratorium vyhlášené před zahájením insolvenčního řízení, zaniká dle § 126 odst. 3 InsZ i tím, že dlužník podal insolvenční návrh.

8. Osvědčování podmínek zahájení insolvenčního řízení

Výše jsem uvedla podmínky, které musí být splněny, aby mohlo dojít k zahájení insolvenčního řízení, rozhodnutí o úpadku dlužníka a prohlášení konkursu, jako jednoho ze způsobů řešení dlužníkovu úpadku. Jednalo se o podmínky hmotněprávní, kterými byly úpadek dlužníka, dostatečný majetek k úhradě nákladů insolvenčního řízení a příp. zaplacení zálohy na náklady insolvenčního řízení. Dále to byly podmínky procesněprávní, které se váží k náležitému zahájení insolvenčního řízení, kterým je insolvenční návrh, podmínky na straně soudu a účastníků řízení, a v neposlední řadě zásada *ne bis in dem*, přičemž k těmto podmínkám patří také neexistence zákonných překážek představovaných institutem moratoria a subjektů, u kterých je užití InsZ vyloučeno.

S těmito všemi skutečnostmi se insolvenční soud před rozhodnutím o úpadku dlužníka zaobírá v tom směru, že je osvědčuje. Toto provádí v souladu s ustanovením § 131 InsZ, který stanoví, že skutečnosti, na jejichž základě insolvenční soud rozhoduje, musí být v rámci projednání insolvenčního návrhu osvědčeny. Tato úprava navazuje na úpravu obsaženou v § 12 odst. 1 ZKV. InsZ tedy nevyžaduje, aby tyto skutečnosti byly dokazovány prostřednictvím jednotlivých důkazních prostředků tak, jak je vyžadováno při zjišťování skutkového stavu v klasickém sporném (nalézacím) řízení a postačí si pouze s pravděpodobností zjištění. Tímto ale není vyloučeno, aby insolvenční soud rozhodl o úpadku dlužníka na základě dokazování.⁹⁶ Stejně tak nesmíme zapomínat na možnost soudu provést dle ustanovení § 86 důkazy potřebné k osvědčení dlužníkovu úpadku, které nebyly účastníky navrženy.⁹⁷

⁹⁶ Srov. § 136 odst. 1 InsZ

⁹⁷ ZELENKA, J. et. al. *Insolvenční zákon: poznámkové vydání s důvodovou zprávou, nařízením Rady ES 1346/2000 a prováděcími předpisy*, 2. vyd. Praha: Linde Praha a. s., 2008, s. 220

InsZ rozlišuje způsob osvědčování skutečností u insolvenčního návrhu dlužníka a insolvenčního návrhu věřitele. U insolvenčního návrhu dlužníka dle ustanovení § 132 odst. 1 InsZ postačí, jsou-li rozhodné skutečnosti osvědčeny údaji v insolvenčním návrhu včetně příloh. Z toho vyplývá, že jestliže bude dlužníkův insolvenční návrh perfektní, srozumitelný a určitý, bude poskytovat dostatečný základ pro rozhodnutí o úpadku dlužníka, insolvenční soud je povinen rozhodnout o tomto návrhu v souladu s ustanovením § 134 InsZ do 15 dní ode dne jeho podání. Dle § 131 odst. 3 nebude dlužníkův úpadek osvědčen, jestliže vyjdou najevo rozpory mezi skutečností a údaji uvedenými v insolvenčním návrhu nebo v jeho přílohách, anebo pokud insolvenční soud zjistí, že další osoby oprávněné za dlužníka jednat s insolvenčním návrhem nesouhlasí. V takovém případě by byl insolvenční soud povinen provést jiné důkazy k osvědčení dlužníkova úpadku dle ustanovení § 86 InsZ, kdy v takovém případě je povinen nařídit jednání dle ustanovení § 132 odst. 3 InsZ.⁹⁸

U insolvenčního návrhu jiné osoby než dlužníka, resp. insolvenčního návrhu věřitele, může insolvenční soud rozhodnout i bez jednání, a to pouze v těchto případech:

- a) dlužník insolvenčnímu návrhu věřitele neodporoval a návrhu má být zcela vyhověno, nebo
- b) je-li o návrhu možno rozhodnout jen na základě předložených listinných důkazů a účastníci se současně vzdali práv účasti na projednávané věci, popřípadě s rozhodnutím věci bez nařízení jednání souhlasí.

V případě, že nejsou splněny tyto předpoklady, insolvenční soud nařídí jednání, jehož předmětem by mělo především být zjištění o existenci či neexistenci dlužníkova úpadku. Dle § 133 odst. 2 musí insolvenční soud nařídit jednání vždy, závisí-li jeho rozhodnutí na zjištění sporných skutečností o tom, zda

⁹⁸ ZELENKA, J. et. al. *Insolvenční zákon: poznámkové vydání s důvodovou zprávou, nařízením Rady ES 1346/2000 a prováděcími předpisy*, 2. vyd. Praha: Linde Praha a. s., 2008, s. 220 - 222

dlužník je v úpadku nebo provádí-li dokazování ke zjištění dlužníkovy úpadku nebo jeho hrozícího úpadku nad rámec důkazních návrhů účastníků.

Insolvenční soud musí v souladu s ustanovením § 133 odst. 3 InsZ dát dlužníkovi možnost k tomu, aby se k návrhu vyjádřil dříve, než bude o jeho úpadku rozhodnuto.

O insolvenčním návrhu věřitele má insolvenční soud rozhodnout dle § 134 InsZ bez zbytečného odkladu, tj. jakmile má osvědčen dlužníkuv úpadek.

9. Závěr

Problematika podmínek prohlášení konkursu je, jak také naznačuje má diplomová práce, oblast velmi rozsáhlá. V rámci tématu jsem se snažila představit veškeré podmínky, které je nezbytné naplnit, aby mohlo dojít k prohlášení konkursu na majetek dlužníka.

V úvodu jsem se zaměřila na historický vývoj počínaje Josefínským konkursním řádem z roku 1781 a konče ZKV. Většinu práce jsem pak věnovala samotné úpravě de lege lata, tedy stavu, který je aktuální ke dni jejího odevzdání. Vzhledem ke skutečnosti, že samotný InsZ vyčerpávajícím způsobem nestanoví, co konkrétně oněmi podmínkami prohlášení konkursu myslí, pokusila jsem se interpretovat jednotlivá zákonná ustanovení týkající se předmětné problematiky obsažená také ve zvláštních právních předpisech. Pojednávала jsem o podmínkách hmotněprávních a procesněprávních. Jako základní hmotněprávní podmínku jsem uvedla úpadek dlužníka, který může existovat ve formě platební neschopnosti či předlužení, nebo se může jednat o úpadek, který teprve hrozí. Následně jsem věnovala pozornost podmínce dostatečnosti majetku dlužníka k úhradě nákladů insolvenčního řízení a o důsledcích spojenými s jeho nedostatečností. Při pohledu na procesněprávní předpoklady jsem se primárně zaměřila na insolvenční návrh, kdy má pozornost směřovala na obsahové náležitosti a vytyčení základních rozdílů mezi

insolvenčním návrhem dlužníka a věřitele. Důležitým bylo v rámci těchto procesněprávních předpokladů rovněž pozastavení se nad otázkami příslušnosti a pravomoci soudů, jakož i podmínek kladených na účastníky insolvenčního řízení. Pro vyčerpání tématiky své práce jsem dále uvedla překážky prohlášení konkursu, které lze v daném kontextu označit za tzv. podmínky negativní, neboli překážky insolvenčního řízení. V závěrečné kapitole nazvané „Osvědčování podmínek zahájení insolvenčního řízení“ jsem poukázala na to, jak insolvenční soudy nahlízejí a zejména, jakým způsobem zkoumají ony podmínky prohlášení konkursu.

Ačkoliv jsou podmínky prohlášení konkursu stanoveny právními předpisy poměrně podrobně, snažila jsem se ve své práci vystihnout problémy, které mohou s jejich výkladem nastat. Z toho důvodu jsem věnovala pozornost dostupné judikatuře, která určitá nejasná zákonná ustanovení osvětluje. V současné době lze však počítat s tím, že do doby „usazení“ InsZ budou vznikat otazníky s danou problematikou související a bude nezbytné stále sledovat rozhodování insolvenčních soudů.

Závěrem je třeba konstatovat, že úprava podmínek prohlášení konkursu vyplývající z InsZ je propracovanější než byla dříve v ZKV, což bylo také účelem přijetí nové právní úpravy. Osobně se však domnívám, že podmínky pro prohlášení konkursu nejsou stále nastaveny tak, aby docházelo k opravdu včasnému řešení úpadku dlužníka, které by mělo za následek zejména vyšší míru uspokojení věřitelů a ani tak, aby nedocházelo k šikanózním insolvenčním návrhům. Dlužníkům je dáвана možnost vyhýbat se insolvenčnímu řízení např. pomocí sjednávání splátkových kalendářů či odkládáním doby splatnosti jejich peněžitých závazků. Důsledkem sice může být oddálení insolvenčního řízení a prohlášení konkursu na majetek dlužníka, ale negativem je především nárůst dalších peněžitých závazků, chátrání majetku či propouštění zaměstnanců. Jsem toho názoru, že se může jednat o výsledek vyvolaný nedostatkem informovanosti veřejnosti o principech, výhodách a nevýhodách insolvenčního řízení, resp. konkursu. Konkurs, jakožto jeden ze způsobů řešení úpadku

dlužníka, má přeci širší dimenzi než představovat jen nutné zlo pro dlužníky a ze společenského hlediska nemusí mít ani likvidační funkci. Můžeme si například představit situaci, kdy dlužník vlastní určité prostory či areál, ve kterých už sice nepodniká, ale který bude v rámci konkursu prodán. Nový vlastník v těchto prostorách může dále podnikat, či je pronajmout jiné osobě apod., čímž dojde k udržení pracovních pozic, dobrého stavu nemovitostí, ale také k zachování ekonomiky v dané oblasti. Tato pozitivní sociální a ekonomická hlediska je ovšem možné naplnit pouze za předpokladu brzkého řešení úpadku dlužníka, resp. řešením úpadku dlužníka dříve než dojde ke ztrátě hodnoty jeho majetku. Cílem InsZ, který se odráží v jeho zásadách, je co nejvyšší efektivita, operativnost a rychlost insolvenčního řízení. Až teprve budoucnost ukáže, zda se naplní. Pokud by se díky InsZ dosáhlo alespoň takového uspokojení věřitelů jako na Slovensku, kde se pohybuje kolem 45% a takové rychlosti jako v západoevropských zemích, kde se jeho délka pohybuje okolo jednoho roku, můžeme v rámci našeho právního prostředí hovořit o velkém úspěchu. Pevně věřím, že k tomu v blízké budoucnosti dojde.

Seznam zkratek

InsZ	zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů
ObčZ	zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
ObchZ	zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
OSŘ	zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů
ZKV	zákon č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání, ve znění pozdějších předpisů
TZ	zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

Seznam použité literatury a pramenů:

Knižní a časopisecká literatura:

1. ZOULÍK, F., *Zákon o konkurzu a vyrovnání*. Komentář. 3 vydání. Praha : 1998, C. H. Beck
2. RICHTER, T. *Insolvenční právo*, 1. vyd. Praha : ASPI, Wolters Kluwer, 2008
3. KUČERA, F. *Zákon o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon)*. 1. vyd. Praha : C. H. Beck
4. KOTOUČOVÁ, J. a kol. *Zákon o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon)*. Komentář, 1. vyd. Praha : C. H. Beck, 2010
5. WINTEROVÁ, A. a kol., *Civilní právo procesní*, 5. vyd. Praha : Linde Praha a. s., 2009
6. KOZÁK, J.; BUDÍN, P.; DADAM, A.; PACHL, L. *Insolvenční zákon a předpisy související. Nařízení Rady (ES) o úpadkovém řízení*. Komentář. Praha : ASPI, a.s., 2008
7. ZELENKA, J. et. al. *Insolvenční zákon: poznámkové vydání s důvodovou zprávou, nařízením Rady ES 1346/2000 a prováděcími předpisy*, 2. vyd. Praha : Linde Praha a. s., 2008
8. SCHELLE, K., *Sbírka prací na téma nové insolvenční právo*, Key Publishing, Ostrava, 2006
9. SCHELLEOVÁ, I. et. al., *Civilní proces*, Praha 2006, Eurolex Bohemia a. s.,
10. BUREŠ, J., DRÁPAL, L., KRČMÁŘ, Z. a kol., *Občanský soudní řád*. Komentář. I díl. 7. vydání. Praha : C.H.Beck, 2006
11. ŠVESTKA, JEHLIČKA, ŠKÁROVÁ, SPÁČIL et. al. *Občanský zákoník – komentář*, 10. jubilejní vyd. 2006, Praha : C. H. Beck
12. SCHELLEOVÁ, I. *Úvod do insolvenčního práva*, 1. vyd. 2007, KEY Publishing s.r.o.,
13. KAVAN, P. *Problematika kvalifikace úpadku a jeho osvědčování*, Právní rozhledy 4/2003
14. RABAN, P. *Moderní pojetí konkursu a jeho obraz v některých světových insolvenčních systémech*, Právní rozhledy 9/2002
15. Důvodová zpráva k InsZ

Internetové zdroje:

<http://www.finance.cz/zpravy/finance/189819-navratnost-z-konkurzu-v-cesku-21-v-japonsku-92-/>

<http://www.epravo.cz/top/clanky/nepatrný-konkurs-jako-zjednodušený-způsob-řešení-upadku-dlužníka-konkursem-53159.html>

<http://www.insolweb.cz/hrozici-upadek-dlužníka-%E2%80%93-indicie-pro-veritele/>

http://www.sagit.cz/pages/lexikonheslatxt.asp?cd=151&typ=r&levelid=oc_335.htm

<https://isir.justice.cz/isir/ueu/formulare.do>

<http://www.penize.cz/zivnosti/59639-druhotna-platebni-neschopnost-dusi-firmy-a-zvysuje-nezamestnanost>

<http://leccos.com/index.php/clanky/konkurs>

<http://www.slovník-cizich-slov.cz/>

<http://aktualne.centrum.cz/ekonomika/penize/clanek.phtml?id=679011>

<http://www.konkursni-noviny.cz/clanek.html?ida=1818>

<http://www.konkursni-noviny.cz/clanek.html?ida=1935>

Judikatura:

1. Rozhodnutí Vrchního soudu v Praze ze dne 31. 3. 2009, sp. zn. KSUL 43 INS 384/2008, 1 VSPH 7/2008-A (R 12/2008)
2. Rozhodnutí Vrchního soudu v Praze ze dne 19. 3. 2008, sp. zn. KSHK 34 INS 111/2008, 1 VSPH 6/2008

Právní předpisy

1. Zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení, v platném znění
2. Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, v platném znění
3. Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, v platném znění
4. Zákon č. 21/1992 Sb., o bankách, v platném znění
5. Zákon č. 563/1991 Sb., o účetnictví, v platném znění
6. Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, v platném znění

Conditions for adjudication of bankruptcy

The purpose of my thesis is to analyse conditions for adjudication of bankruptcy. My thesis is composed of nine chapters, each of them dealing with different aspects of the conditions for adjudication bankruptcy.

Chapter One is an introduction and defines my motivation for writing about conditions for adjudication of bankruptcy. I have chosen this topic because I'm interested in the issue of insolvency law. In my opinion, this is really an up to date topic, as there are recently more and more people and companies which are in financial trouble.

Chapter Two is subdivided into two subchapters. Subchapter One defines the term of bankruptcy and the development of its meaning over the years. Subchapter Two describes the systematic of the Insolvency Act (Act No. 182/2006 Coll. On Insolvency and its Settlement Methods) and explains the classification of bankruptcy within the Act.

Chapter Three covers the historical development of the conditions, starting in 1781 with Josephine Bankruptcy Act. It provides a short illustration of the transformation in the conditions for adjudication of bankruptcy over the past years.

Chapter Four characterises the conditions for adjudication of bankruptcy and enumerates them. This chapter generally divides the conditions to the substantive and procedural ones.

Chapter Five is focused on the substantive conditions and is subdivided into three subchapters. Subchapter One is concerned with the bankruptcy as the main condition for adjudication of bankruptcy and consists of three parts. These three parts are about individual types of bankruptcy. The second subchapter describes the situation when the debtor doesn't have enough money (property)

for insolvency proceedings and how insolvency courts solve this situation. Subchapter Three deals with the advanced cost of the insolvency proceedings.

Chapter Six basically explains the procedural conditions for adjudication of bankruptcy. This chapter is subdivided into four subchapters. First subchapter defines the conditions of proper initiation of insolvency proceedings and is divided into two parts which are about difference between the legal requirements on debtor's and creditor's proposal for initiation of insolvency proceedings. Subchapter Two presents the conditions joined with the court and subchapter Three the conditions joined with the participants in insolvency proceedings. Subchapter Four explains the legal principle "Ne bis in dem".

Chapter Seven describes the negative conditions, which include moratorium and exclusion of subjects from the application of the Insolvency Act.

Chapter Eight illustrates how insolvency courts decide whether the conditions for adjudication of bankruptcy have been fulfilled.

Conclusions are drawn in Chapter Nine. The main aim of the thesis is to interpret all of the conditions for adjudication of bankruptcy and to demonstrate case law in insolvency.

Klíčová slova:

konkurs, insolvency

Keywords:

bankruptcy, insolvency